

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 13.

Tisdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Upplästes ett inlämnadt läkarintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af riksdagens Första kammare herr *Elvel Löfgren* på grund af influensa tillsvidare är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och och samvete.
Stockholm den 8 mars 1910.

B. Buhre,
Med. D:r.

Upplästes en till kammaren aflämnad skrift, som med bilagdt läkarintyg lydte sålunda;

Till Riksdagens Första Kammare.

På grund af sjukdom, styrkt af bifogade läkareintyg, får jag härmed vördsamt afsäga mig uppdraget att vara ledamot af Riksdagens Första kammare.

Stockholm den 7 mars 1910.

Oscar Almgren.

Grosshandlaren herr *Oscar Almgren* lider af kron. mag-sjukdom (tumor alvi) och är därför urständssatt att i Riksdagen kvarstå, hvilket på heder och samvete intygas.

Stockholm den 7 mars 1910.

E. G. Johnson.
legit. läkare.

På gjord proposition godkände kammaren det af herr Almgren till stöd för hans afsägelse af honom lämnadt uppdrag att vara ledamot af Riksdagens Första kammare åberopade hinder äfvensom afsägelsen.

På sedermera af herr talmannen gjord framställning beslöt kammaren att till Konungen aflåta underdånig skrifvelse med anmälan om den gjorda afsägelsen samt den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten; hvarefter ett i sådant afseende uppsatt förslag till underdånig skrifvelse upplästes och godkändes.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:

Då herr Almgren, som varit ledamot af Första kammarens tillfälliga utskott nr 1, nu afgår, kommer den suppleant, som är vald af moderata partiet, herr Markgren, att blifva ordinarie ledamot af utskottet. Då har kammaren att välja en suppleant i stället för herr Markgren, och hemställer jag, att kammaren måtte besluta att anställa detta val vid nästkommande lördagsplenum.

På gjord proposition beslöt kammaren att vid det sammanträde, som komme att hållas den 12 i denna månad, anställa val af en suppleant i kammarens tillfälliga utskott nr 1.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, angående förslag till ändringar i aflöningsstaten för riksbanken,

nr 7, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Malmö, Karlstad, Luleå, Nyköping, Vänersborg, Växjö och Östersund,

nr 8, i anledning af fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om höjning af anslaget till arfvoden åt e. o. tjänstemän och vaktmästare i riksgäldskontoret,

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande af förfallen skuld å statslån till Östra Blekinge järnvägsaktiebolag,

nr 10, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af en uppslagsbok öfver 1910 års lagtima Riksdags verksamhet,

nr 11, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 16 § lagen för Sveriges riksbank, och

nr 12, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om placering af penningförvaltande institutioners kapital m. m.

Föredrogs ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 161, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande omläggning af länsindelningen m. m.

Angående anläggning af länsindelningen m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Grefve Wachtmeister, Axel, som yttrade: Ehuru jag är öfvertygad om att det utskott af denna kammare, till hvilket detta ärende blir remitteradt, icke kommer att låta locka sig af samma missriktade sparsamhetskäl, som ledt Andra kammarens femte tillfälliga utskott och sedan äfven Andra kammaren att fatta beslut i frågan, ber jag dock att nu få yttra några ord.

Den våldsamma åtgärd, som här föreslås, att indraga Blekinge, Hallands och Västmanlands län, innebär ett hot icke endast mot dessa län utan snart sagdt mot hvarje län i vårt land. För några år sedan fattade Riksdagen beslut att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående indragning af Stockholms län, och jag anser ganska sannolikt, att flera af herrar representanter för Blekinge, Hallands och Västmanlands län då röstade för skrifvelsen. De anade icke då, att så snart efteråt ett liknande öde skulle föreslås för deras egna län. Om några år väckes kanske en vacker dag motion om indragning af ytterligare något län och så undan för undan. Med afseende på Stockholms län funnos ju några skäl, ehuru icke många, till en sådan indragning, nämligen länets särskiljande i två delar genom hufvudstaden och den omständigheten att länet tillhör två olika provinser, men härvidlag är fråga om att upphäfva en genom sekler bestående samhörighet mellan provins och län. Det är fråga om — jag talar nu speciellt om Blekinge län — att tvinga ett af Sveriges tätast befolkade län att för att komma fram till sin länsstyrelse resa genom ett af Sveriges glesast befolkade län för att sent omsider komma fram till den stad, där länsstyrelsen förutsättes blifva placerad. Detta skulle, synes det mig, vara en väl bakvänd anordning. Jag ber här mina grannar på kronobergsbänken om ursäkt, att jag är en liten smula ohöflig mot Kronobergs län, men det hör ju till den moderna taktiken att icke allenast hålla sig på defensiven — jag talar nu på Blekinge läns vägnar —

Angående anläggning af länsindelningen m. m.
(Forts.)

utan äfven göra en liten offensivstöt. Jag fäster uppmärksamheten på att enligt Andra kammarens utskotts betänkande har *folkkökningen* i Blekinge län sedan 1865 varit 23 tusen personer och *folkminskningen* i Kronobergs län 5 tusen. Nå, det hör ju inte så mycket hit. Andra kammaren har emellertid icke fäst något afseende på den genom sekler skapade samhörigheten mellan provins och län, eller att det sammanhållande mellan provinsens och länets innebyggare är icke endast de ekonomiska och politiska gemensamma intressena, som Andra kammarens utskott häntydtt på, utan äfven det alldeles särskilda, för provinsen säregna skaplynnnet, de provinsiella egenheter, som under århundraden utbilda sig och bundit innevånarne, länet och provinsen tillsammans samt däraf skapat ett helt. Naturligtvis har staten makt och äfven rätt att tvinga till underkastelse, men jag frågar: Är det klokt och riktigt att så göra? Är det klokt, är det riktigt att för dessa problematiska femtiotusentals kronor, som Andra kammarens utskott ställer i utsikt att bespara, skapa ett berättigadt missnöje landet rundt? Är det klokt, är det rätt att upphäfva dessa sekelgamla band mellan län och provins, att afskaffa sekelgamla fördelar och rättigheter, detta nu, då vi istället borde anstränga oss för hvarje dag att för landet påvisa, huru stora fördelar äro förbundna med att vara svenska medborgare? Jag svarar därtill nej, och hundra gånger nej!

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren hänvisa föreliggande ärende till sitt första tillfälliga utskott; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas det inom kammaren nu afgifna yttrandet i frågan.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

nr 26, till fullmäktige i riksbanken, i anledning af verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 27, till fullmäktige i riksbanken, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus; samt

nr 28, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i sistberörda ämne.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet herr *von Geijers* den 5 innevarande mars bordlagda motioner:

nr 53, angående personliga lönetillägg under år 1910 för vissa tjänstnehafvare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, samt

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande, den 5 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, lagutskottets utlåtanden nr 15—19 äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 6—12 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.35 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Herr statsrådet *Lindström* aflemnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående lönereglering vid tandläkarinstitutet.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden och memorial nr 6—12.

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 5 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 7, i anledning af väckt motion om tillägg till § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 82, hade herr *Berggren* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid kommunalnämndens sammanträden förer ordföranden protokoll — — — — —
vårdar nämndens handlingar och håller öfver dem register, allt med den godtgörelse för hans besvär, skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkenskapshjälp, som af kommunalstämman anslås.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts af herrar *Staaß, Uppström, Berger, af Callerholm, Beckman, Ericsson, Berg* och *Larsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af herr *Berggrens* förevarande motion, ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det kunde tillkomma kommun å landet att åt ordföranden i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill den sålunda skedda utredningen kunde föranleda.

Herr *Berger*: I § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet är det bestämdt, att kommunalnämnds ordförande ej åtnjuter annan ersättning än för skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkenskapshjälp. Kommunalstämman har sålunda ej rätt att lämna honom ersättning för andra kostnader än de nämnda, och kommunalstämman har alls icke rätt att lämna honom någon ersättning för hans besvär och arbete.

Denna bestämmelse efterlefves emellertid icke öfverallt i landet. Särskildt har inom större kommuner på landet den praxis utbildat sig, att åt ordföranden i kommunalnämnden anslås en ersättning, som beräknas utgöra ersättning äfven för hans besvär och arbete.

När nu, såsom här är fallet, en mot lag stridande praxis utbildat sig, har man att välja på två förfaringssätt för att ställa saken till rätta. Antingen kan man försöka att återföra praxis till öfverensstämmelse med lagen, eller också bör lagen ändras till öfverensstämmelse med praxis. I förevarande fall är det emellertid helt visst alldeles omöjligt att få till stånd en ändring af praxis, ty den praxis, som utbildat sig, är i själfva verket mycket rimlig. Man kan icke begära, att kommunalnämndernas ordförande skola utan all godtgörelse offra en så betydlig del af sin arbetskraft åt kommunerna, som nu tages i anspråk. Dessa befattningar äro som bekant mycket sträfsamma. Kommunalnämndernas ordförande måste vissa tider på året dag efter dag och vecka efter vecka använda all sin tid på fullgörandet af de med befattningarna förenade göromål, och dessa göromål äro i själfva verket till mycket stor del att jämställa med sådana göromål, som eljest pläga skötas af tjänstemän med aflöning. Jag kan sålunda för min del icke finna annat, än att det är ett befogadt yrkande, att kommunerna måtte medgifvas rätt att anslå godtgörelse åt kommunalnämndernas ordförande äfven för deras arbete och besvär. Jag har därför instämt i den reservation mot utlåtandet, hvori förordas en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Utskottet har icke velat vara med härom, utan afstyrkt motionen. Utskottets skäl härför äro tre. Det första är, att utskottet hyser betänkligheter mot att rubba den för vår kommunala själfstyrelse utmärkande grundsatsen, att de kommunala uppdragen såsom förtroendesysslor böra fullgöras utan ersättning för därmed förenadt arbete. Ja, reservanterna anse också, att den nämnda grundsatsen i regel är riktig, men vi anse, att här ett undantag måste anses påkalladt. Och det är ju så, att den nämnda grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oaflönade, här redan är genom praxis väsentligen rubbad. Här är det således mindre fråga om att rubba den nämnda grundsatsen än att bringa lagen i öfverensstämmelse med en ganska allmän rättsuppfattning.

Utskottets andra skäl är, att utskottet icke kan finna, att afgörande praktiska skäl för det i motionen framställda förslaget föreligga. Mig synes tvärtom ett i högsta grad praktiskt skäl föreligga för förändringen. Det skälet har jag redan omnämnt, och det är nödvändigheten att ändra ett föräldradt lagbud, som icke efterlefves.

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdrä-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.
(Forts.)

Slutligen anmärker utskottet, att det vore fara värdt, att, om förslaget bifölles, yrkanden icke skulle uteblifva om ersättning för åtskilliga andra kommunala förtroendeuppdrag. Reservanterna hafva icke förbisett detta, såsom herrarne kunna se af sista stycket i motiveringen till vår reservation. Och skulle här framkomma några obefogade yrkanden om ersättning åt andra kommunala förtroendemän, t. ex. åt stadsfullmäktige, får man naturligtvis afslå sådana framställningar. Men är det verkligen så, att det finnes goda skäl för att gifva kommunalnämndernas ordförande ersättning för deras arbete, kan det väl icke vara rätt att afslå ett förslag härom därför, att, om det bifölles, så kunde några obehöriga anspråk på ersättning framkomma från andra håll.

Reservanterna föreslå nu en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Vi hafva nämligen icke kunnat tillstyrka motionärens förslag oförändradt. Utan tvifvel är nämligen utredning af hvarjehanda förhållanden här erforderlig. Särskildt hafva vi velat fästa uppmärksamheten vid, att ett allmänt hållet stadgande, som lämnar i kommunernas skön ått utan all inskränkning anslå sådant arfvode, hvarom nu är fråga, kunde tänkas gifva anledning till missbruk. Det skulle ju kunna tänkas, att en kommunalnämndsordförandes vännar eventuellt vore benägna tilldela honom ett alltför rundligt arfvode. Man borde därför stadga nödiga garantier mot dylika missbruk. Reservanterna hafva också ansett, att det icke bör stadgas, att kommunerna *skola* anslå godtgörelse åt ordföranden i kommunalnämnden för hans besvär, utan kommunerna borde allenast tillerkännas *rätt* att, om de så finna skäligt, lämna honom sådan sådant godtgörelse.

På de skäl jag nu andragit anhåller jag om bifall till den af herr Staaff m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Herr Clason: När man först läser reservanternas förslag, kan det möjligen tyckas, som det här skulle gälla en rätt oskyldig och obetydlig fråga. Det skulle endast vara fråga om att legalisera en praxis som utbildad sig. Går man saken närmare in på lifvet, tror jag emellertid, att den icke är så oskyldig, och jag skall strax återkomma till det. Innan jag det gör, ber jag emellertid att få påpeka ett par formella brister hos reservationen, hvilka synas mig vara tillräckliga att hindra ett bifall till densamma, äfven om man ville saken.

Jag skall först tillåta mig att peka på klämman. I reservationens kläm står, som herrarne behagade finna, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »det Kungl. Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det må kunna tillkomma kommun å landet att åt ordföranden i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget

förenade besvär *och kostnader*». Nu är ju emellertid förhållandet, att kommunalnämndens ordförande redan enligt nuvarande lagstiftning har rätt, en ganska vidsträckt rätt att få ersättning för kostnader. Antog man reservationen, skulle det således innebära, att man skulle hos Kungl. Maj:t begära en utredning, huruvida man kan gifva kommunerna en rätt, som de i afsevärd grad redan hafva, och det är väl ändå icke fullt lämpligt i en skrifvelse.

Men vidare stå, såvidt jag kan finna, reservationens kläm och dess motivering ej i öfverensstämmelse med hvarandra. I klämman är blott fråga om kommunalnämndens ordförande på landet, och i hela första delen af motiveringen är ej heller fråga om någonting annat. Men vänder man bladet, kommer man till ett stycke, som talar om någonting helt annat. Det är sista stycket af motiveringen; där säges uttryckligen, att det icke mera blott är fråga om kommunalnämndernas ordförande på landet, hvarom motionen och klämman handla, utan äfven om andra kommunala förtroendemän. Det heter nämligen där:

»Då frågan är att för viss kategori af kommunala förtroendemän afvika från en eljes gällande, såsom regel utan tvifvel riktig grundsats, är själfklart, att det ock bör komma under öfvervägande och utredning, huruvida en sådan afvikelse *må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka*.

Således, det är icke blott så, att klämman i sig själf är oformlig, utan det är ock så, att klämman och motiveringen ej stå i full samklang med hvarandra. I den förra talas blott om kommunalnämndens ordförande. Den senare åter säger, att det är »*själfklart*», att utredningen bör omfatta ej blott kommunalnämndens ordförande, utan äfven andra kommunala förtroendemän. Äfven det synes mig då vara ett skäl, hvarför reservationen ej är antaglig.

Går jag åter till själfva saken, tror jag, att, äfven om här blott vore fråga om kommunalnämndens ordförande, det vore ganska goda skäl att stanna vid utskottets förslag. Det må visserligen vara sant, att på somliga håll kommunalnämndens ordförande tillerkännes en ersättning, som icke blott afser hans kostnader utan äfven hans besvär. Jag vill emellertid i förbigående meddela, att i utskottet upplystes, att i åtskilliga fall, då ersättningen är ganska hög, den dock icke afser äfven besväret, utan helt och hållet åtgår till exempelvis räknings- och skrifvarhjälp. Men det må nu vara sant, att ersättningen ibland kan sättas så hög, att den afser att inbegripa äfven en ersättning för besvär; det är dock i alla fall *undantagsfall*, och i författningens bestämmelser och i den kontroll, som därigenom är medgifven hvarje kommunens medlem genom rätt till öfverklagande, ligger naturligtvis en garanti, att undantagen icke bli regel.

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordförande för de
med uppdraget
förenade
besvär.*

(Forts.)

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.
(Forts.)*

Följer man åter reservanterna och begär en utredning i syfte, att kommunalnämndernas ordförande i allmänhet skola få ersättning för sitt besvär, ja, då blir hvad som hittills kunnat vara undantag, *regel*, och då är man inne på en bana, som skall draga med sig ganska vidtgående konsekvenser. Ty skall kommunalnämndens ordförande i den ene kommunen hafva ersättning för sitt besvär, skall han naturligtvis hafva det äfven i den andra, och så skall han hafva det i alla, och jag är rädd, att man då kommer in på en bana, som kan i viss mån förtrycka ämbetets karaktär. Det har väl varit meningen, att kommunalnämndernas ordförande skola vara stabilt, själfägande folk, som står på så pass säker fot, att de kunna vara fullt själfständiga och kunna offra en del af sin tid för ämbetet. Detta har väl just varit meningen med ämbetet, men den grunden skulle då falla bort. Jag tror heller icke, att något behof påvisats af denna förändring, och det är naturligtvis det, som utskottet menat, då utskottet i sin motivering framhåller, att ej praktiska skäl tala för förändring. Det är vidare klart, att kostnaderna i hög grad skulle stiga, om det direkt utsades, att kommunalnämndernas ordförande skulle hafva ersättning för sitt besvär. De skulle stiga ej blott för dem, som redan haft det, utan de skulle också stiga genom att utsträckas till alla andra.

Men det skulle efter min mening ej stanna blott med detta, utan det är, som den där mellanmeningen i reservationen upplyser, gifvetvis här fråga om något mycket mera vidtgående. Ty exemplet skulle säkerligen draga med sig andra kommunala förtroendeuppdrag. På vissa håll inom utskottet har ej heller den ringaste tvekan rådt därom. Bland reservanterna finnes ju också en representant för en grupp, som uttryckligen satt på sitt program: aflönning åt kommunala förtroendemän. Men då är man inne på nya principer för hela vår kommunalförvaltning. Den gällande grundsatsen för den kommunala själfstyrelsen hos oss har väl hittills liksom i flera andra länder varit den, att de kommunala ämbetena skola vara förtroendeuppdrag, hedersuppdrag; man har vädjat till medborgarandan, till medborgarens ansvarskänsla, till hans känsla af skyldighet att underkasta sig uppoffringar för kommunen, uppoffringar, när det allmänna bästa det fordrar. Det har varit den hittills gällande principen, och man har funnit sig väl af den. Nu åter skulle det blifva en omkastning; uppdragen skulle blifva aflönade, och man skulle då naturligtvis få gå från utvidgning till utvidgning. Vi hafva redan på Riksdagens bord en annan motion, som går ett steg längre i samma riktning och som vi om en tid komma in med från utskottet. Skall den ene hafva ersättning, skall naturligtvis den andre också hafva det.

Principen att tjäna kommunerna utan lön, att uppoffra sig för dem utan lön skulle efterträdas af principen att förtjäna på kommunerna, att snart icke åtaga sig något kommunalt arbete utan ersättning, att kanske eftersträfvat kommunala uppdrag såsom lefvebröd eller åtminstone som aflönade bisysslor, ja, hvarför icke att förvärfva aflönade sådana uppdrag såsom partibelöning. Jag tviflar nu mycket starkt på, att det vore en klok utveckling, och jag vill tillägga, att det naturligtvis blefve en mycket, mycket dyr utveckling, som skulle högst väsentligt öka våra kommunala skattebördor, utan att kommunernas värf därför skulle blifva bättre skötta än hittills. Ty kommer man in på den principen, stannar det naturligtvis ej med den ene eller den andre, utan det skulle uppammas en hel här af aflönade kommunala förtroendemän, hvilka emellertid, som jag redan sagt, säkerligen icke skulle förvalta kommunernas värf bättre, än de hittills förvaltats af de oaflönade.

Det är på dessa grunder, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr af Petersens: Med fullt fog torde kunna anses, att det är en ej blott gagnelig, utan äfven i och för sig absolut riktig grundsats, som innehålles i våra kommunalförfattningar, att kommunala förtroendeuppdrag icke skola ersättas med penningar. Denna viktiga och riktiga grundsats skulle nu efter reservanternas förslag upphävas i fråga om ordförandeskapet i kommunalnämnden, därvid såsom skäl framhålles, att på sina ställen det missförhållande äger rum, att, trots lagstadgandet, ordföranden i kommunalnämnden redan får betaldt för sitt besvär. Men om så är, så bör väl icke missförhållandet föranleda lagens upphäfvande, utan tvärtom bör väl den naturliga påföljden blifva den, att själfva missförhållandet undanröjes och rättas. Men utom det, att skäl ej föreligger till ändring, då ju ordföranden redan nu är berättigad att gratis få allt det biträde, han kan behöfva för sin funktion, må man betänka, att, om blott själfva principen en gång blifvit kränkt, man ej lär undgå konsekvenserna i form af ersättning för alla andra kommunala uppdrag, och att kommunerna sålunda finge bereda sig på att betala sina ombud vid markegångs- och taxeringsnämnder, vid vägstämmor, vid sammanträden inför häradsrätten, ja, det kunde till och med gå så långt, att kommunen beslöte ersätta dem af dess medlemmar, som behagade infinna sig vid kommunalstämmor. Det kan då blifva lukrativt att vara förtroendemän och stå väl med de makthafvande; men huruvida detta blefve till bättnad för de kommunala angelägenheterna och kommunens kassa eller samhällsfriden, skulle snart visa sig — utan att rättelse sedermera stode att vinna.

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordförande för de
med uppdraget förenade
besvär.*

(Forts.)

Jag ber därför att få instämma med den föregående talaren och yrka afslag å utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Nyström: Då 1900 års lagutskott afstyrkte en motion i liknande syfte som denna, kunde utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande anföra, dels att praktiskt behof af reformen ej förefunnos, dels att det ej mötte svårigheter att få ordförande i kommunalnämnderna. Båge dessa motiv saknas nu. Det är ett stort och praktiskt behof att få denna reform igenom. Den första ärade talaren har redan påpekat, att det icke längre är något undantagsfall, såsom några säga, att dessa ordförande hafva arfvode för sitt besvär, utan att det i de större kommunerna rent af är allmän praxis. Jag har hört mig för bland ledamöter i kammaren, hurudan ställningen är i den punkten i olika delar af landet. Jag fick af en representant från Norrland det betecknande svaret: motionen är onödig, ty ordförandena hafva redan arfvode. Af en representant från Skåne fick jag det svaret: det vore i min trakt rent af omöjligt att få en ordförande, ifall man ej gifve honom ersättning. Alltså, denna sak är icke längre något undantag, då det gäller större, folkrikare kommuner, utan, som jag nyss anförde, det är i dessa rent af omöjligt att få ordförande i kommunalnämnderna utan arfvode.

De båda motiv, på hvilka lagutskottet år 1900 i hufvudsak stödde sitt afstyrkande, upptagas emellertid i dag af konstitutionsutskottet utan hänsyn till de ändrade förhållandena sedan år 1900. Det är då också gifvet, att hela detta utskottets afstyrkande i själfva verket hvilat på en fiktion, hvilat på utskottets beslut att icke se verkligheten sådan, som den är. Det har sagts, att förslaget är onödigt därför, att kommunalnämndernas ordförande hafva ersättning i viss mån för hvad de göra, men den ersättningen är, såsom framgår af lagens ord, af helt annan natur än den, som här afses, och den, som i praktiken redan tillämpas. Den är endast ersättning för den hjälp, som de kunna behöfva af annat folk, men det finnes utgifter, som en kommunalnämndsordförande kan hafva, som han icke har rätt att få någon ersättning för — reservationen påpekar t. ex. resor till en främmande kommun, om sådana skulle behöfvas.

Nu stå vi sålunda inför det förhållandet, att lag och praxis skilts åt. Frågan är: hvilken skall gifva vika? Ja, den siste ärade talaren hade en liflig förhoppning, att det är lättare att ändra praxis än att ändra lagen. Det är en uppfattning, som jag icke tror håller sig inför en historisk syn på saken. Det är nog i regel så, att, om en lag visar sig olämplig och genom sin olämplighet framtvingar en häfd, som strider emot lagens bokstaf, det är lagen, som får ändras. Ty häfden bibehåller sig. Att tänka sig den utvägen, att praxis ändras, är sålunda omöjligt.

Att tänka sig ändring genomförd med tillhjälp af öfverklagande hos länsstyrelserna och Kungl. Maj:t är också det en chimär. Ty hvad kan en länsstyrelse egentligen veta om, huruvida ett arfvode på 1,000 kronor för en kommunalnämndsordförande icke är riktigt med hänsyn till kommunens storlek. Det är helt enkelt omöjligt för länsstyrelserna och Kungl. Maj:t att afgöra denna sak. Ett arfvode kan synas stort, men i något undantagsfall kan det möjligen åtgå helt och hållet till betalning för skrifning och räkenskapshjälp. Om nu kommunalnämndens ordförande har erhållit arfvode för nämnda ändamål, men sedan själf utför arbetet och behåller arfvodet, vet jag icke, huru detta skulle kunna läggas honom till last eller huru Kungl. Maj:t och konungens befallningshafvande skulle kunna gripa in härvidlag.

Man har vidare sagt, att genom en dylik reform skulle de kommunala förtroendeuppdragen helt och hållet ändra karaktär. Jag vill då framhålla, att det här i motionen endast och utslutande är fråga om ett enda kommunalt uppdrag, nämligen ordförandeskapet i kommunalnämnden, det är icke tal om något annat. Man kan naturligtvis vid hvarje reform deducera in absurdum — och så har också den andre talaren i ordningen behagat göra — men låtom oss hålla klart för oss, att här är blott fråga om en sak, det nyssnämnda ordförandeskapet, och det är det enda kommunala uppdrag, angående hvilket det är påvisadt, att det måste betalas redan nu. Om det framdeles skulle visa sig, att andra kommunala uppdrag blefve af samma natur eller att de blefve så arbetsamma och tidsödande, att de kräfde pekuniär ersättning och att allmänheten böjde sig för denna nödvändighet i trots af lagen, ja, då är det tids nog att tänka på den saken. Men för närvarande finnes mig veterligen icke något annat så beskaffadt kommunalt uppdrag, än det, hvarom här är fråga. Vi skola sålunda icke gifva frågan någon större omfattning, än den i verkligheten har.

Med den uppfattning jag alltså hyser i afseende å det föreliggande förslaget, kunde det tyckas, som om jag bort kunna vara med om den reservation, som en del andra ledamöter i utskottet afgifvit; men det finnes en punkt i denna reservation, som jag för min del icke kan godkänna, och det är det andra stycket, hvilket nyss kritiserats från denna plats, och som slutar med de mycket betänkliga orden: »att det *ock bör komma* under öfvervägande ock utredning, huruvida en sådan afvikelse må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka».

Uttrycket är dunkelt och jag kan knappast riktigt tolka, hvad därmed menas, men man får det intrycket, att undersökningen skulle afse att utreda, om ej äfven andra kommunala uppdrag böra ersättas. Då jag nyss nämnt, att det icke finnes något påvisadt behof af ersättning för något annat än det här

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppåra-
get förenade
besvär.
(Forts.)

föreslagna, kan jag redan af det skälet ej vara med om denna punkt uti reservationen. Dessutom är punkten mycket mera omfattande än själfva motionen, som endast talar om ordföranden i kommunalnämnden, och man kan därför hysa sina dubier, angående huruvida utskottet haft rätt att på detta sätt gå utöfver gränsen för själfva motionen. Detta må nu vara en bisak, hufvudsaken är, att man genom att antaga äfven andra stycket af reservationen, säger något mera än hvad som bör sägas, och jag kan därför för min del ej vara med om denna del af reservationen.

Det har vidare sagts, att genom att antaga denna reservation skulle det förhållandet upphöra, att till kommunalnämndsordförander toges stabilt folk, som ägde nog ekonomisk själfständighet att kunna offra tid och krafter åt kommunen. Jag vill gentemot den anmärkningen framhålla, att vi nu fått nya kommunallagar, hvilka gifvetvis medföra, att de väljande också böra få i praktiken utöfva sin valrätt såsom de önska, d. v. s. att de måste få rätt att till kommunalnämndsordförande utse den person, som de finna vara inom kommunen därtill bäst skickad, oafsedt om denne har den ekonomiska bärkraft, som förut kräfts för denna syssla. Jag menar alltså, att det föreliggande förslaget är godt äfven betraktadt ur så att säga en mera politisk synvinkel.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra och på grund af hvad som redan förut är här påpekadt, att det nämligen icke är frågan om att införa någonting nytt, utan att helt enkelt reglera någonting, som redan existerar, är det gifvet, att jag måste yrka bifall till reservationen, dock med det undantag, jag nyss antydt, eller att andra stycket uti densamma får utgå.

Mitt yrkande är sålunda, att kammaren ville bifalla reservationens förra del och låta det stycke utgå, hvilket börjar med orden »Då frågan» etc. och slutar med ordet »hvilka».

Herr Bellinder: Herr talman! Mina herrar! Då kammaren nu går att fatta sitt beslut i afseende å konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande, har kammaren *antingen* att uttala sig för att de kommunala förtroendeuppdragen hädanefter såsom hittills skola vara oaflönade, *eller* ock för att de hädanefter skola utföras utaf aflönade tjänstemän; i förra fallet bör kammaren följa utskottets majoritets yrkande, i senare fallet skall kammaren gå med reservanterna.

Här har nu visserligen sagts utaf herrar reservanter att, ifall man följer deras anvisning, man därför ingalunda behöfver bryta med den hittills gällande praxis i afseende å den kommunala förvaltningen: här är blott fråga om ett undantagsfall, ej om någon regel. Däremot vill jag göra den invändningen,

att detta undantag är så viktigt, att om man gillar det, man har svårt att underlåta att gå på samma väg; har man sagt A, får man nog också säga B. En af reservanterna har också öppet hjärtigt nog i utskottet tillstått, att han önskar få hela den hittills följda principen i afseende å den kommunala förvaltningen bruten genom att bifalla motionen, och han förmenade det vara billigt, att om nu kommunalnämndsordföranden finge aflöning, också de öfriga medlemmarna i nämnden erhöle aflöning. Likaledes fann han det önskvärdt att, då väl hädanefter mera än tillföre de mindre bemedlade blefve valda till kommunala förtroendeuppdrag på landet och i städerna, de erhöilo ersättning för sina besvär.

Det är väl sålunda ganska tydligt att, då det här gäller att uttala sig för eller emot denna motion, vi därmed göra ett ganska viktigt principuttalande, och att starka skäl förefinnas att väl tänka på konsekvenserna af det beslut, vi här gå att fatta.

Det är ock klart, att, om man slår in på den vägen att låta kommunens angelägenheter i hufvudsak skötas af aflönade tjänstemän, detta skulle för kommunerna medföra en ganska stor och afsevärd ekonomisk uppoffring. Det är också säkert, att därmed de strider inom kommunerna, som redan nu här och hvar förekomma, skola komma att få ny näring, då det naturligtvis för de olika partierna gäller att å sina partivänner utdela de aflönade kommunala förtroendeuppdragen.

Jag anser sålunda, att kammaren har stora skäl att gå med utskottets majoritet och att afslå reservationen och därmed äfven motionen.

Jag hemställer alltså, herr talman, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan och afslå reservanternas förslag.

Grefve Hamilton, Alexander: Då jag inom utskottet icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen af denna fråga, tillåter jag mig att nu med några ord få söka klargöra min ställning till densamma.

Konstitutionsutskottet säger, att utskottet »delar de af lagutskottet vid 1900 års Riksdag uttalade betänkligheter mot att rubba den för vår kommunala själfstyrelse utmärkande grundsatsen, att de kommunala uppdragen såsom förtroendesysslor böra fullgöras utan ersättning för därmed förenadt arbete». Jag instämmer till fullo i detta utskottets uttalande; men jag anser, att denna grundsats är i praktiken öfvergifven hvad beträffar kommunalnämndsordförandena. I alla landskommuner jag känner till, erhåller ordföranden arfvode, i vissa kommuner kallas det »anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier o. s. v.», i andra åter säger man rent ut, att anslaget är arfvode till ordföranden,

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordförande
för de
med uppdraget
förenade
besvär.*

(Forts.)

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordförande för de
med uppdrä-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

och i den officiella kommunalstatistiken upptagas utgifter till ordförandena: principen är sålunda öfvergifven.

Jag kan ej inse, att det är någon fördel att ignorera detta sakförhållande; bättre då att af nödvändigheten göra en dygd och medgifva kommunen rätt att gifva sin ordförande arfvode, att legalisera ett förhållande, som framkallats af en rättvis värdesättning af en nutida kommunalnämndsordförandes arbete.

Man fruktar konsekvenserna, ja, de böra ej underskattas; jag kan dock ej förstå den svartmålning som här gjorts, men manne ej äfven status quo innebär fara? Utan tvifvel krävas garantier mot missbruk, de böra och kunna finnas. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på den kvalificerade majoriteten såsom en hämsko på lusten att slösa med arfvoden, och att konungens befallningshafvandes fastställelse som ytterligare villkor för dylika beslut borde kunna lämna önskvärd trygghet.

Min åsikt öfverensstämmer närmast med den, som uttalats af herr Nyström, hvarför jag ber att få ansluta mig till hans yrkande.

Friherre Klingspor: Otvifvelaktigt är det icke någon särskildt svår uppgift att, på sätt den förste talaren gjorde, ur synpunkten af göromålens mängd och tidsödande natur deducera fram svårigheten att få personer att åtaga sig befattning såsom kommunalnämndsordförande, men att därur draga den slutsats han gjorde, att dessa förtroendeuppdrag alltså böra vara aflönade, kän jag ej finna vara riktigt. Vi veta nog litet hvar i denna kammare, att vi befinna oss på resan utför och att den tid ej är så långt aflägsen, då vi väl få hålla till godo med både det ena och det andra. Men så mycket mindre anledning är väl då att lägga an på att gå denna olyckliga tid i förväg.

Jag hade icke här tänkt taga till ordet, men då en ledamot af kammaren, som förut intagit en annan ståndpunkt i denna fråga, nu synes vilja kantra öfver åt vänster, finner jag detta vara så betänkligt, att jag funnit mig föranlåten att här uttala ett varningens ord, då det vill synas som det här skulle blifva fråga om att i dag taga ännu ett steg i utförsbacken.

Det är en väsentlig skillnad emellan en kommun på några hundra invånare och en sådan med 10- å 12,000, och att konungens befallningshafvande eller Kungl. Maj:t här skulle gripa in och utfärda bestämmelser om aflöning åt kommunernas förtroendemän synes föga lämpligt; den saken ordna nog kommunerna själfva bäst. Men visst är i hvarje fall, att om de ifrågavarande förtroendemännen skola kontant ersättas för sina besvär, finnes föga garanti för att till dessa ganska viktiga och kräfvande uppdrag erhålla de bäst kvalificerade personerna, då det väl däremot nu torde vara en allmänt känd sak, att dessa

kommunernas förtroendeuppdrag under nu existerande förhållanden allmänt utöfvas på ett hedrande och berömvärdt sätt. Endast högst sällan förspörjas åtminstone på landsbygden några anmärkningar mot det sätt, hvarpå våra kommunalnämndsordförande motsvara sina kommuners förtroende. Skola nu, som det ställes i utsikt, kommunalnämndsordförandena blifva kontant aflönade tjänstemän, hvaraf helt naturligt följer en lockelse till spekulationer på både ett och annat håll, befarar jag, att de mest kompetenta och de i alla afseenden bäst kvalificerade inom kommunen komma ur räkningen. Själf har jag under mera än 20 år varit kommunalordförande i min hemort och mer än en gång har jag på senare tider måst med min närmaste man, som är ordförande i kommunalnämnden, erkänna att uppdraget för personer af vår ålder nästan öfverstiger ens krafter; vi hafva haft svårt att bära upp det, men det har varit förenadt med svårigheter att inom kommunen finna lämpliga ersättare; måste därför kvarstå för att ej sätta kommunen i sticket. Skall nu arvodet spela in som en särskild lockelse, fruktar jag, att vi komma på en mycket betänkelig väg. Jag hoppas, att den, som tagit ett halft steg på densamma, skall taga det tillbaka, och då jag har svårt föreställa mig att Första kammaren i denna fråga skulle vilja gå med reservanterna, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan. Skulle kammaren besluta enligt reservationen, ländar beslutet ej till landets lycka.

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordförande för de
med uppdraget förenade
besvär.
(Forts.)*

Grefve von Rosen, Gustaf: Jag hade ej tänkt uppträda i denna fråga, men jag fick anledning att yttra några ord särskildt till följd af den talares anförande, hvilken i likhet med mig är stadsfullmäktig här i Stockholm. Det kan ju möjligen vara af ett visst intresse att höra en annan representant för denna kommun, eftersom den ju är den största af rikets kommuner och har den mest vidsträckta och omfattande kommunalförvaltningen i landet. Jag har icke för min del kunnat få den uppfattningen att hittills några större svårigheter uppstått att få personer och dugliga personer, som vilja ägna tid och krafter åt kommunens tjänst. Visserligen har man ju med tanke på den utveckling, som Stockholm tagit, och den framtid vår stad går till mötes, särskildt med hänsyn till den ifrågasatta inkorporeringen af åtskilliga omkringliggande kommuner, tänkt sig att det skulle blifva svårt, ja omöjligt, att bibehålla den hittills följda grundsatsen om oaflönade kommunala förtroendeuppdrag. Men detta har varit i sammanhang med tanken på en fullständig omorganisation af den kommunala förvaltningen. Stadsfullmäktige hafva sedan åtskilliga år haft en större kommitté nedsatt för utarbetande af förslag i afseende å de delar af förvaltningen, hvilka behöfva omregleras, och man har

*Om godtgörelse
åt kommunal-
nämnds ordför-
ande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.
(Forts.)*

därvid, som jag nyss sade, tänkt sig en omläggning af det hela i öfverensstämmelse med hvad som är stadgadt i de större länderna, särskildt i Tyskland, hvarest nämnder och förvaltningsorgan i de större städerna bestå utaf en afdelning ämbetsmän, magistratspersoner, och en annan af valda representanter, men någon aflöning utaf de senare, de direkt valde, har man, såvidt jag vet, ännu icke tänkt på.

Här har af några talare framhållits, att detta är på det hela taget en ganska liten fråga, det är ju blott meningen att legalisera en praxis. Men jag vill häremot framhålla, att det är en ganska väsentlig skillnad emellan att, såsom förhållandet är i en mängd landskommuner, kommunalordförandena få ersättning för skrifbiträde och direkta personliga utgifter och, å andra sidan, det förslag, motionen innehåller. Jag har hört debatten om denna fråga uti konstitutionsutskottet, där jag är suppleant, men jag har icke hört något annat uppgifvas än att dylik ersättning gifves för räkenskapsbiträde och uppgörande af tabeller och statistik. Det är dock en betydlig skillnad, om kommunen anslår en dylik godtgörelse till dem, som verkställa detta arbete, mot att själfva ordföranden i kommunalnämnden får en direkt aflöning. Jag tror i likhet med några andra talare att denna fråga är mycket stor, och om man nu skulle slå in på den af reservanterna föreslagna principen, skulle detta medföra en fullständig brytning och omkastning af den sedan gammalt gällande grundsatsen i afseende å den kommunala själfstyrelsen. Den skulle enligt mitt förmenande föra med sig mycket vidtgående konsekvenser och innebära en utveckling, som skulle blifva till föga gagn men säkert ganska skadlig och, som jag tror, därjämte skulle medföra högst betydliga utgifter för kommunerna.

Här i Stockholm finnas åtskilliga förtroendeuppdrag, som äro förenade med aflöning. Enligt vissa bestämmelser skola stadsfullmäktige välja ett par ledamöter i aktiebolaget Göteborgssystemet här i staden, en ledamot i Nynäsbanans styrelse, en revisor i Stockholm—Västerås—Bergslagsbanan o. s. v. Några sådana platser kunna ju anses vara kommunala uppdrag med kontant ersättning, men som bekant hafva stadsfullmäktige och alla de som sitta uti nämnderna icke någon godtgörelse, och jag kan som sagdt icke finna att hittills några nämnvärda svårigheter häraf uppstått i denna vårt lands största kommun, och ifrån fullt kompetent håll har jag äfven inhämtat, att en liknande uppfattning, som den jag här tagit mig friheten uttala, jämväl delas af representanter för vårt lands näst största kommun, nämligen Göteborg.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Uppström: Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som en ärad talare för en stund sedan hade, nämligen då han sade, att här vore fråga om att göra ett principuttalande af innehåll, att den, som kunde vara hågad att ge kommunalnämndens ordförande ersättning, äfven nödvändigt skulle nödgas vara med om att lämna ersättning åt stadsfullmäktige, särskilda ledamöter i kommunala nämnder o. s. v. — åtminstone fattade jag hans yttrande så.

Ingenting kan enligt min mening vara mer oriktigt än en sådan uppfattning. Motionären har utgått från det faktum, att kommunalnämndens ordförande är allt för mycket betungad med arbete för att man må kunna begära, att han skall fullgöra sitt uppdrag utan någon personlig ersättning. Motionären har äfven hemställt om omedelbart en sådan ändring i kommunallagarna, så att en dylik ersättning skulle kunna utgå. Han har föreslagit, att kommunallagarna ändras, så att denna godtgörelse medgifves ordföranden till större belopp, än nu är fallet. Utskottet har icke alls velat saken, men reservanterna ha velat följa honom så långt, att de föreslå, att, då det blifvit upplyst, att ersättning nu beredes ordföranden på omvägar, man borde undersöka, huruvida denna praxis bör upphöjas till lag och tillika, huruvida med en sådan ändring det skulle följa, att äfven ändring beträffande andra förhållanden bör äga rum eller huruvida denna ändring kunde hafva till följd, att förhållanden inträda, som man alls icke ville vara med om, i hvilket fall då äfven frågan om ersättning åt kommunalnämndens ordförande måste förfalla. Det är hela innebörden af reservationen, och jag anser därför, att den bör fattas icke såsom något principuttalande, utan allenast såsom ett förordande af en undersökning i en särskild fråga. Undersökningen kunde ju visserligen komma att gå i en riktning, som öfverensstämmer med motionärens önskan, men den kan ju också komma att leda åt det håll, att de, som här förklarar sig icke vilja vara med om någon förändring alls, få rätt till slut.

Jag ber att få yrka bifall till den af herr Berger m. fl. afgifna reservationen.

Herr Clason: Den ärade talaren på Upplandsbanken sökte göra gällande, att jag skulle ha försökt deducera frågan in absurdum och gifvit den större omfattning än den verkligen har, då jag påpekade, att den stode i samband med principen om kommunala förtroendeuppdrags aflönande eller icke. Emellertid, icke annat än jag kan förstå, gaf talaren längre fram i sitt anförande mig rätt i sak, då han själf betonade, att det omtalade andra stycket af reservanternas motivering — på sid. 6 i betänkandet — just pekade på, att den nu föreliggande frågan

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.

(Forts.)

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordförande
för de
med uppdraget
förenade
bevärr.*

(Forts.)

kunde draga med sig sådana konsekvenser; talaren tog ju därför själf också afstånd från detta andra stycke, där dessa konsekvenser bragts på tal. Nu vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på, att bland reservanterna står den ärade talaren *ensam* med sin ståndpunkt, under det *alla andra* reservanter velat medtaga detta stycke af motiveringen och peka på dessa konsekvenser. Under sådana förhållanden lär väl också jag varit berättigad att här inför kammaren visa på, att dessa konsekvenser måste följa med, om man antager reservationen.

Nu är det visserligen sant, att det tyckes råda någon meningsskiljaktighet om, huru detta stycke egentligen skall tolkas, och detta är kanske icke så underligt, då man ser, att män från ganska skilda läger förenat sig om detta dunkla uttalande. Men äfven detta är ett skäl till att icke antaga reservationen, då den hvilat på en så dunkel grund.

Samme talare nämnde också något om, att man skulle betrakta den tanke, hvarur detta förslag utgick, såsom en slags politisk konsekvens af omläggningen af den kommunala rösträttens grunder. Jag vill dock påpeka, att, såvidt jag minnes, var det då dessa grunder omlades, icke alls tal om några sådana konsekvenser. Det var, om jag ej misstager mig, visserligen väckt ett förslag om att draga denna konsekvens i ett eller annat fall — jag vill minnas ifråga om landstingsmannauppsdrag — men det särskilda utskott, som hade frågan om hand, tillbakavisade alldeles bestämdt, att man skulle draga dessa konsekvenser. Skulle det emellertid vara så, att detta vore en konsekvens af den kommunala röstskalans omläggning, då vill jag fråga: hur skall man under sådana förhållanden kunna stanna vid att gifva ersättning endast åt kommunalnämndens ordförande? Skall man icke, om man ställer sig på den ståndpunkten, nödgas taga med alla andra kommunala förtroendemän?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ekelund: I egenskap af mångårig ordförande i kommunalnämnden hos den kommun, jag tillhör, anser jag mig under denna långa tid jag innehaft detta uppdrag ha samlat någon erfarenhet för att kunna bedöma i denna fråga. Denna erfarenhet ger mig vid handen, att i mindre och medelstora kommuner är icke uppdraget att vara kommunalnämndens ordförande mera maktpåliggande, än att det mycket väl kan utföras utan särskild ersättning. I motsats härtill kan det dock gifvas så stora kommuner, att detta arbete kan bli så betungande, att det knappast kan utföras utan någon ersättning, men då synes det mig, att frågan löses vida bättre därigenom att särskilda personer anställas för utförande af sådana kommunala arbeten, som ordföranden icke lämpligen kan utföra utan ersättning. Skulle det gå därhän,

att ordföranden komme att erhålla ersättning för allt sitt arbete, så skulle man snart såsom den föregående ärade talaren betonade åt andra kommunala tjänsters innehafvare, exempelvis fattigvårdsstyrelsens ledamöter, också nödgas gifva ersättning för deras arbete. Sådant skulle säkerligen icke kunna förhindras, och under sådana förhållanden skulle den tid, då de kommunala uppdragen utfördes af personer, hvilka arbetade af intresse för sin uppgift, snart vara förbi, något som jag icke tror skulle vara lyckligt. I stället skulle man nog få erfaras, att dessa uppdrag blefve eftersökta endast på grund af den ekonomiska fördel, de medförde, och detta skulle sannerligen leda till allt annat än till gagn.

Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Jag känner mig i någon mån upprörd öfver det resonemang, som blifvit fördt här i denna fråga. Man säger, att motionen skulle gå ut på att legalisera en praxis, som har utbildat sig, och att man därför, att denna praxis, sådan den på vissa ställen börjat blifva utöfvad, går emot den nuvarande lagen, måste ändra lagen.

Jag får säga, att jag tycker, att detta är en väg, som är alldeles orimlig. Man borde väl icke ett ögonblick tveka att beifra dessa lagöfverträdelser och söka föra in praxis i det rätta läget. Det synes mig vara en slapphet att gå en sådan väg. Hvar skall detta sluta, om hvarje öfverträdelse af lag skall föranleda, att man måste ändra lagen? Skall det anses praktiskt, att om man begår en lagöfverträdelse och begår den i något större utsträckning, då skall lagen ändras? Jag håller före, att detta är ett symptom på något, som jag skulle vilja beteckna med ordet degeneration, ty en sådan anser jag föreligga, om man slår in på en dylik väg. Nog böra vi väl ändå vara laglydiga i det längsta!

Till sist vill jag beträffande sådana poster som uppdraget att vara kommunalnämndens ordförande och stadsfullmäktig säga, att de ha varit hedersposter, och man har aldrig saknat folk på de posterna. De, som innehaft dem, ha med nöje arbetat där dels på grund af sin fosterlandskärlek och kärlek till kommunen och dels på grund af att de ansett sin belöning ligga däri, att de vunnit medmänniskors erkännande, för att de velat göra något för det allmänna. Jag förmenar också, att de öfver hufvud taget häri haft full och tillräcklig belöning. Man skall vara mycket kortsynt för att icke inse, att om vi börja med att utbetala den ersättning, hvarom här är fråga, så blir resultatet, att alla kommunala befattningar skola vara aflönade, och det kommer att bli stor strid om, hvem som skall få de slantarna. Jag kan icke se, att detta kan bli annat än till stor olycka, och jag tvekar därför icke att biträda utskottets förslag.

Om godtgörelse för kommunalnämndens ordförande för de med uppdraget förenade besvär.

(Forts.)

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordför-
ande för de
med uppdraget
förenade
besvär.
(Forts.)*

Herr Nyström: Först några ord med anledning af den siste talarens funderingar.

Han ansåg, att det skulle innebära, såsom han uttryckte sig, degeneration, om man ville ändra lagen efter den praxis, som utbildat sig. Nej, degenerationen, om vi skola tala om en sådan, ligger däri, att låta laglösheten bestå och trycka laglighetens hallstämpel på densamma, såsom kammaren skulle göra, om kammaren bifaller utskottets förslag, allt under öppet erkännande af, att de nuvarande bestämmelserna i lagen icke efterleivas i praktiken. Däremot är det en sund utveckling af lagstiftningen att lämpa lagen efter nya tiders nyare behof. Det är ett fel att låta dessa två saker skilja sig åt, åtminstone är det efter svensk rättsuppfattning ett fel att hafva en bestämmelse i lagen och en annan regel i praktiken. Här har talats om, att detta förslag till en skrifvelse till Konungen skulle kunna framkalla en mängd missbruk, om det komme att leda till det resultat motionären afsett. Men jag vill fråga: är icke laglösheten själf det allra största af alla missbruk? Och nu lefva vi faktiskt på detta område i laglöshet! Hvad är det, som mera undandrager sig kontroll, än beslut och åtgärder, som strida emot lagen?

Man säger då, att det efter en sådan lagändring skulle kunna bli ett geschäft att vara ordförande i kommunalnämnden och att hafva andra kommunala uppdrag, men så kan det vara redan nu, så länge kommunerna faktiskt anses äga rätt att under skyddande förklädnad gifva stora anslag åt kommunala förtroendemän. Då finns det inga garantier för, att icke missbruk nu kunna äga rum på det mest omfattande sätt.

Hvad är det återigen utskottet föreslår? Jo, det föreslår en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om undersökning, i hvilken omfattning denna lagstridiga praxis för närvarande härskar, och med anhållan vidare om ett förslag af innehåll, att, därest det skulle visa sig, att denna praxis är så allmänt utbredd och till sin natur så nödvändig, att den icke kan hämmas, ett förslag måtte framläggas, som innehåller under hvilka former och med hvilka lagliga garantier man skulle kunna gifva kommunerna den rätt, de faktiskt tagit sig utan att äga den. Det är märkvärdigt hvad det är lätt att glömma de faktiska förhållandena, då man i en diskussion söker slakta principer! Här har en talare från Stockholm framhållit, att inom Stockholms kommunalrepresentation förekommer det icke — åtminstone icke att tala om — någon sådan ersättning för kommunala uppdrag. Han glömmet då, att under endast en tid af ett halft år har Stockholms kommunalrepresentation redan nu gifvit dagtraktamente åt tre stycken af fullmäktige tillsatta kommittéer. Den 29 mars 1909 beslöts, att ordföranden i stadsplanekommittén skulle upp-

bära 2,000 kronor om året för att han satt såsom ordförande i denna kommitté. Den 1 juni 1909 beslöts, att arbetsutskottet i en kommitté för utredning af behovet af ny försörjningsinrättning skulle för hvar och en af sina medlemmar uppbära 5 kronor per dag, men att, om arbetet förlades utom Stockholms område, reseersättning och dagtraktamente skulle utgå enligt 3 klassen i resereglementet. Och den 18 oktober 1909 beslöts med anledning af ett föregående beslut från november 1908 att till ledamöterna i en löneregeringskommitté skulle utbetalas ett arfvode af 7,383 kronor 35 öre att fördelas mellan arbetsutskottets ledamöter efter mellan dem träffad öfverenskommelse. Dock utgjorde en del af denna summa ersättning för löneafdrag för en af kommitténs ledamöter. Vi se således, att inom loppet af ett halft år ha Stockholms stadsfullmäktige gifvit ersättning för kommittéarbete i tre olika fall. Det är ett tidens tecken. Naturligtvis komma beslut i samma riktning att hädanefter fattas ännu oftare än hittills skett. Vi stå således på en fullkomligt ohållbar ståndpunkt. Vi ha kommit så långt på sidan om den skrifna lagens stadganden, att här måste någonting göras. Det är ett besynnerligt sätt att betrakta saken, om man tror sig komma ifrån dessa missförhållanden genom att icke vilja se dem, såsom de äro.

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.

(Forts.)

Reservationen föreslår nu i stället en rationell lösning af denna dissonans mellan lagstadgandena och verkligheten, då den nu hemställer till Riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära en utredning och ett förslag, som innehåller nödiga garantier. Jag föreställer mig, att bland dessa garantier skulle komma att inflyta något i samma stil som herr Ekelund framhöll, nämligen att i små kommuner, där arbetet icke kan anses vara särdeles betungande för nämndens ordförande, icke någon ersättning skulle medgifvas, medan i de större landskommunerna, som kanske hafva större folkmängd än flertalet städer, arfvode skulle komma att utgå till ordföranden under en eller annan form. Jag vill framhålla, att enligt min tanke skulle ett sådant kungl. förslag mycket väl för dessa stora landskommuner kunna föreskrifvas, att likasom städernas drätselkammare hafva fast anställda tjänstemän såsom kamrerare, kassörer o. s. v., hvilka sköta den största arbetsbördan, så skulle något dylikt kunna inrättas äfven i dessa landskommuner, alldeles såsom herr Ekelund önskade. I sådant fall är det icke alls sagdt, att det kungl. förslaget behöfver bestämma, att arfvode skall utgå till kommunalnämndens ordförande. Förslaget kan mycket väl, om så befinnes lämpligt efter den utförda undersökningen, gå i den riktningen, att man vid kommunalnämndens ordförandes sida i de stora kommunerna ställer några små ämbetsverk, om man så får kalla dem, med aflönade tjänstemän. Vill man däremot utsätta sig för de

Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.

(Forts.)

missbruk, om hvilka här så mycket talas, då är det bäst att bibehålla status quo, ty det är den raka, breda vägen till de mest omfattande missbruk. Man låter saken passera, man låter en oriktig, lagstridig häfd fortgå, och hvar det slutar vet ingen, men det kan komma att sluta mycket värre, än förhållandet skulle blifva med de åtgärder reservationen här afser, då den föreslår skrifvelse om en saklig utredning i frågan och framläggandet af ett på denna utredning grundadt förslag, som skulle innehålla alla nödiga garantier, som behövas i denna sak enligt allas mening, men som nu alldeles fattas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Rudebeck: Jag kan förstå en del af de skäl, som af några talare här anförts, hvilka uppträdt och yrkat bifall till reservationen. Men jag kan omöjligen godkänna de skäl, som anfördes af tvenne talare, nämligen att det här icke är fråga om någonting annat än om aflöning åt kommunalnämndens ordförande. De sade, att här är icke tanke på någonting annat än detta, och kammaren vore icke berättigad att antaga, att reservanternas önsknings sträckte sig något längre. Men jag hemställer till herrarna, huruvida man icke måste medge, att innebörden i detta förslag gäller en principfråga, nämligen den: skola kommunernas tjänstemän vara aflönde eller icke? Det torde väl ändå vara den verkliga innebörden i förslaget, och huru man skulle komma ifrån en vidare utveckling på den väg, på hvilken man slår in genom ett bifall till reservanternas förslag, det förstär jag näppeligen, hälst som reservanternas gifvit ett, så vidt jag kan se det, ganska klart förtydligande af sin innersta mening, då de sluta med att säga:

»Då frågan är att för viss kategori af kommunala förtroendemän afvika från en eljes gällande, såsom regel utan tvifvel riktig grundsats, är själfklart, att det ock bör komma under öfvervägande och utredning, huruvida en sådan afvikelse må antagas medföra vidare konsekvenser och i sådant fall hvilka.»

Ja, att i sådant fall det kommer vidare konsekvenser, tror jag, att vi kunna vara öfvertygade om, likasom jag också tror, att vi kunna vara förvissade om, hvilka dessa konsekvenser blifva.

Då jag under tjugu års tid sysslat med en kommuns angelägenheter visserligen icke såsom kommunalnämndens ordförande, men såsom ordförande i kommunalstämman, så anser jag mig hafva kännedom om hithörande förhållanden och vill därför i denna sak yttra några ord.

Den kommun, på hvilken jag syftar, var ganska stor — den hade ungefär 11,000 invånare. Det är således gifvet, att

arbetet för kommunalnämndens ordförande i denna kommun var ganska ansträngande, och ordföranden åtnjöt också ersättning under den form, som förordningen om kommunalstyrelse på landet i 51 § medger nämligen: — »godtgörelse för skrifmaterialer, postporto samt skrivare- och räkenskapshjälp.» — Jag har för min del fattat innebörden i detta lagstadgande så, att för sådant arbete, som var af beskaffenhet att icke kunna utföras af honom själf utan vid hvars utförande han behöfde biträde och som förorsakade särskild kostnad, härför borde han få ersättning, men jag anser, att hans uppdrag i öfrigt är ett förtroendeuppdrag. Det personliga arbete, som han nedlägger i kommunen, bör han såsom hvarje annan innehafvare af kommunala förtroendeuppdrag lämna såsom sin gärd till kommunen frivilligt och utan ersättning. Detta gäller om honom och det gäller om kommunalstämmans ordförande, och herrarna torde nog känna till, att äfven för kommunalstämmans ordförande i större församlingar finnes ganska mycket och drygt arbete, som mången gång skulle kunna berättiga till anspråk på godtgörelse. Men från det ena komma vi öfver till det andra, och skall den ene kommunala förtroendemannen få ersättning för sitt arbete, så kan jag icke förstå annat än att det är en naturlig konsekvens och riktig följd, en naturlig konsekvens att äfven den andra får det. Att förhållandena inom våra kommuner skulle komma att gestalta sig helt annorlunda än hittills, det är således klart, för såvidt kommunens företrädare göra anspråk på ersättning. Jag kan icke förstå den ärade talare, som påstod, att i det tillvägagångssätt, som nu tillämpas, skulle ligga en så ofantligt stor orättvisa och att detta tillvägagångssätt skulle vara alldeles stridande mot hvad som är rimligt och billigt samt stridande mot lagens nuvarande stadganden. Lagen tillerkänner kommunerna rätt att i viss form lämna åt kommunalnämndens ordförande ersättning, och om denna utväg begagnas, kan däri icke ligga något lagstridigt. Det har af reservanterna här bland annat yttrats, att det vore obilligt, om kommunalnämndens ordförande skulle vara tvungen att vidkännas uppoffringar för utgifter till resor och uppehåll utom länet. Jag är för min del alldeles öfvertygad om, att, om kommunalstämman i en kommun ger kommunalnämndens ordförande i uppdrag att vidtaga en åtgärd, hvars utförande är förenadt med en resa och med utgifter för uppehälle under denna resa, stämman lika väl, som om den gifvit uppdraget åt någon annan medlem af kommunen, är berättigad ersätta honom härför, när han gör anspråk härpå, och jag tror att ingen rimligen kan påstå, att detta är stridande mot lagen.

Då alltså enligt mitt förmenande det nuvarande tillvägagångssättet ingalunda kan kallas för »fullkomligt stridande mot

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.

(Forts.)

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.
(Forts.)*

lagen» och då enligt min uppfattning en förändring i det syfte, som i reservationen angifves, skulle medföra konsekvenser i mycket stor omfattning och af ganska allvarsam beskaffenhet, kan jag icke vara med om denna förändring, som i viss mån skulle komma att omgestalta hela vårt kommunala lif. Den skulle komma att hos dem, som leda kommunernas angelägenheter, medföra en helt annan uppfattning, om den ställning som de böra intaga till kommunens viktiga frågor. Helt andra förhållanden skulle inträda, om det skulle blifva penningen och ersättningen, som komme att afgöra, huruvida den eller den personen skulle mottaga ett kommunalt uppdrag, och jag är alldeles öfvertygad om, att icke de mest dugliga, erfarna inom kommunerna skulle vilja täfla med de mindre erfarna om ersättning för att komma till en representativ ställning inom kommunen.

På dessa skäl, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Hvad som i reservanternas resone-mang upprör mig är, att de säga, att man bör legalisera en rätt, som kommunerna tagit sig. Det där sättet, att man tager sig en rätt, innan den blifvit lagfäst, det strider helt och hållet mot min rättsuppfattning, och det är ett sådant tillvägagående som jag uppreser mig emot. Här är icke fråga om en lag, som är några hundra år gammal, en död lag, som bör ersättas med en annan, utan här är fråga om en fullt modern lag.

Jag instämmer på grund af en tjuguarig erfarenhet såsom ledamot af stadsfullmäktige med den sista ärade talaren däri, att enligt erfarenhetens vittnesbörd i de fall, då direkta utgifter uppstått för kommunalnämndens ordförande på grund af vissa uppdrag, det visat sig såsom fullt öfverensstämmande med billigheten att han får ersättning härför. Om man till exempel ger ordföranden i uppdrag att resa till Stockholm för att utreda den eller den frågan, så betalar man hans resa och vivre, det faller af sig själf. Men en dylik ersättning är icke något arfvode. Den sidan af saken kan sålunda ordnas. Och de göromål, som det icke blir möjligt för vederbörande att hinna med, för deras skötande får man tillsätta särskilda tjänstemän.

Men det är icke detta, som uppkallat mig, utan det är uttalandet här, att man först får göra en lagöfverträdelse och att vi sedan skola legalisera denna öfverträdelse. Det är ett dylikt sätt att argumentera, som upprört mig och som jag icke kan biträda.

Herr Lindblad: Som detta är en fråga, som helt säkert kommer tillbaka, torde det vara skäl att tänka sig för litet grand på förhand och affifva motionen med den kläm, som erfordras,

ty detta är icke en så liten fråga, som den utger sig för att vara. Och allra minst bör man vänta, att Första kammaren af någon slags missriktad reformifver eller för att vara »tidsenlig» eller för att följa med hvad som ligger i det ordet skall taga det här förslaget. Ty det är enligt mitt förmenande allt annat än tidsenligt. Om det någonsin gäller att tillämpa den gamla grundsatsen »principiis obsta», så är det här; det är verkligen en fråga, som absolut bryter mot en princip, som vi hittills haft, men som vi borde akta oss för att bryta.

Herr Nyström förbiser en mycket viktig omständighet. Han talar mycket om de undantag från regeln, som nu förekomma, men han vill göra undantagen till *regel*. Och det är den stora skillnaden. Att han med sina erfarenheter från rikets största kommun skall finna det naturligt, att det fins en hel del uppdrag, som måste aflönas, är ju förklarligt. Men detta ha kommunallagarna förutsett. Det har tillerkänts rätt att lämna ersättning för »skrifbiträde», som det heter, — och detta uttryck kan ju tagas i vidsträcktaste bemärkelse. — Så länge man stannar vid ett dylikt stadgande, står man dock på lagens grund. Men det är något annat att öfverallt införa aflöningar och mycket lönande uppdrag, som slutligen kunna urarta till att bli partibelöningar i ett härskande partis tjänst. Det är detta man bör akta sig för.

Här har anförts af en talare, greve Hamilton, att man skulle söka garantier häremot. Ja, de bestämmelser, som vi nu hafva i lagen, äro de bästa garantier man kan tänka sig, ty där är det uttryckligen fastslaget, att innehafvaren af detta uppdrag icke får aflönas för allt det besvär, som är förenadt därmed, utan endast för någon del af för besväret hafda kostnader m. m. Och därmed har man också förhindrat, att besväret kan aflönas *högre*, än det är värdt, ja, så, att man kommer till oskäligen belopp. Vi ha redan sett, hvarthän det pekar. Vi ha uppe i Kiruna ett exempel. Den gamla sockenstugan däruppe eller hvad slags församlingslokal man där har, den duger icke längre, utan sammanträdena flyttas ned till »Folkets hus», och detta skall kanske också ha hyresersättning för, att man upplåter lokal. Beloppet blefve kanske äfven snart nog mera än skäligen kostnadsersättning, om man blott slår in på sådana här vägar. Nej, vi ha varit med om, att denna kammare nödgats acceptera en ersättning, dagaflöning för dess ledamöter, men det var kammaren nödd och tvungen till för att få igenom en viktigare fråga. Att däremot fortskrida här och ytterligare slå in på ett annat gebit i fortsättningen, det skulle jag anse vara mycket olämpligt. Och jag vill hoppas, att, så länge det finnes en Första kammare, denna skall veta att sätta sig emot den här lagändringen. Ty det är dock en *lagändring*.

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.
(Forts.)

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.
(Forts.)*

Grefve von Rosen, Gustaf: Jag har blifvit uppkallad af min kollega i stadsfullmäktige, representanten på Upplandsbänken. Han har redan här blifvit delvis replikerad af några föregående talare, och jag skall därför endast omnämna de fall, som han förmodade, att jag alldeles glömt bort, då jag utvecklade den åsikt, som jag sökte göra gällande. Jag ber då att få upplysa, att hvad först beträffar stadsplanekommitténs ordförande, detta omöjligt kan hafva någon tillämpning här eller utgöra något skäl för den nämnde talarens åsikt, ty denna kommittés ordförande är icke stadsfullmäktig. Angående åter löne-regleringskommittén, i hvilken ett par ledamöter genom beslut tillerkänts ersättning, var förhållandet det, att dessa ledamöter, som skulle utföra ett mycket vidlyftigt arbete, måste för fullgörande af sitt uppdrag taga ledighet från sina tjänster. Den ena var en rektor vid en härvarande skola, och den andra var en tjänsteman i Stockholms rådstufvurätt. Att stadsfullmäktige vid ett speciellt tillfälle, för att få en viktig fråga, som denna ansågs vara, utförd på jämförelsevis kort tid, i stället för att densamma, såsom fallet plägar vara, då man anförtror utredningen af en fråga åt personer, som ha en mängd uppdrag att utföra, skulle draga långt ut på tiden, beslutit gifva ersättning åt dessa personer för den uppoffring de gjorde genom att uteslutande ägna sig åt detta arbete, kan jag för min del icke finna vara i ringaste mån stridande emot principen, att kommunala förtroendemän icke skola hafva ersättning för sina uppdrag. Man kan väl i all rimlighets namn, om en person fått förtroendeuppdraget att vara stadsfullmäktig, lägga på honom ett annat uppdrag och därför gifva honom ersättning. Att denna min uppfattning är riktig, måste man väl ändå, herr talman, medgifva. Jag kan således icke finna, att de af herr Nyström nämnda exempel äro några undantag från den regel, som hittills tillämpats. I mitt förra anförande framhöll jag, att jag mycket väl inser, att i framtiden med den utveckling, som Stockholm går till mötes, åtskilliga aflönningar måste lämnas till förtroendemän i kommunen, men jag nämnde då, att här då skulle införas en fullkomlig omorganisation, medförande ett system med både aflönade tjänstemän och representanter för staden. Här har varit tal om, att, enär kommunens angelägenheter äro så omfattande, tillsätta en finansdirektör, som skulle vara verkställande direktör för drättselnämndens alla afdelningar och ansvarig inför stadsfullmäktige, likaså en byggnadschef med liknande befogenhet m. fl. Mellan detta och att kommunens förtroendemän, som äro valda för att ombesörja och egentligen handhafva kommunens angelägenheter, skola hafva ersättning, torde det dock, såvidt jag förstår, vara en högst betydlig skillnad.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ekelund: Jag begärde ordet närmast med anledning af ett yttrande af herr Nyström. Han sade, att vi hade kommit så långt på sidan om den skrifna lagen, att något måste göras, och såsom exempel anförde herr Nyström, att inom Stockholm ledamöterna i tre särskilda kommittéer tillerkänts ersättning för sina uppdrag. Ja, detta är ju exempel från Stockholm på, huru man där funnit nödvändigt att gå tillväga, men jag skulle vilja säga, att sådana exempel äro sällsynta nog. Jag vågar påstå, att detta är ett undantag från regeln, ty ute i landet finnas tusentals kommuner, där icke något arfvode lämnas för kommunala uppdrag. Och jag tror, att detta förhållande talar ett långt tydligare språk än de af herr Nyström anförda exempel.

Likaså torde det vara skäl att nämna, att Andra kammaren antagit reservationen med 114 röster mot 87, och att man med säkerhet bland dessa 87 har att finna landtmannarepresentanter, personer, som hafva sin erfarenhet från landsbygden och som sett huru nuvarande stadgande där verkat och därefter afgifvet sina röster. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Det var ett yttrande af herr Nyström, som uppkallade mig; han berörde en allmän princip vid lagstiftning. Han gjorde därvid gällande, att, om det visade sig, att en lag icke kunde i hela sin afsedda vidd tillämpas, utan vissa fall förefunnas, då lagen icke gjorde sig gällande, man borde ändra lagen så, att tillståndet kunde bli lagligt. Detta är en ny lagstiftningsgrundsats, som jag för min del icke förut hört uttalas. Jag trodde, att det riktiga i sådana fall vore att undersöka de fall, då lagen icke tillämpades, och då kunde man kanske komma till det resultatet, att man genom ordentligt efterseende kunde få lagen tillämpad, sålunda i förevarande fall genom att de beslut öfverklagades, hvilka strede emot kommunallagarna. Mötte man åter bland dessa fall sådana, där ett visst berättigande kunde anses föreligga för den modifikation, som gjorts i lagen, då kunde man antingen låta det bero vid tillämpningen eller också begära en ändring af lagen för dessa speciella fall. Att däremot begära en ändring af lagen i dess helhet, det vore väl icke riktigt.

För mig föreligger här en stor principfråga, och det är väl därför att det är en principfråga, som det varit så svårt att här få fram verklig öfvertygande skäl för den åsikt, som herr Nyström här gjort sig till talman för. I och med detsamma man godkänner reservanternas förslag har man uppgifvit den ståndpunkt, på hvilken våra kommunallagar hvila. Och då äro också de följder, ett sådant uppgifvande har med sig, icke svåra att förutse.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.

(Forts.)

Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdra-
get förenade
besvär.

(Forts.)

Herr von Friesen: Denna fråga rör ju egentligen landsbygden, och jag skulle icke hafva yttrat mig, om icke äfven Stockholmsförhållanden här blifvit berörda. Jag kan då till belysande af den uppfattning om gällande kommunalförordning för Stockholm, som där gör sig gällande, anföra ett exempel. Vi ha här bland andra af Stockholms stadsfullmäktige tillsatta förtroendenämnder en kallad slakthus- och saluhallsstyrelsen. Denna styrelse inkom till stadsfullmäktige med begäran att dessa skulle bevilja aflöning — och en rätt rundlig sådan — åt en af sina medlemmar, som var särskildt sakkunnig och därför möjligen skulle få mera arbete än andra medlemmar i styrelsen. Stadsfullmäktige afslog denna framställning. Det anfördes ju olika skäl för detta afslag. Men ett skäl, som af beredningsutskottet särskildt framhölls, var det, att ett bifall till styrelsens framställning skulle innebära en afvikelse från den praxis, som hittills gjort sig gällande, nämligen att nämndernas ledamöter i regel skulle vara oaflönade, och att, om man velat göra en afvikelse beträffande denna styrelse från förut gängse praxis härutinnan, ett sådant medgifvande borde ha varit intaget i nämndens instruktion. Förhållandet är nämligen det, att nämndernas instruktioner stadfästas af Kungl. Maj:t och man ansåg, att det ej var rätt att vidtaga en så betydelsefull åtgärd som den föreslagna, då densamma ej var uttryckligen medgifven i styrelsens instruktion. Däremot ansågs i stadsfullmäktige allmänt, att *kommunalförordningen* icke lade hinder i vägen för att bevilja arfvode åt af stadsfullmäktige i nämnd invald ledamot. Skulle nu så vara, att kommunalförfattningarna verkligen lägga hinder i vägen härför, vore det synnerligen önskvärdt att få frågan gjord till föremål för utredning. Jag har emellertid velat nämna, att för närvarande är ståndpunkten inom kommunalförvaltningen i Stockholm den, att hinder icke finnes för att i nämnds instruktion intages, att ledamot af nämnden kan erhålla aflöning, och, om en sådan bestämmelse finnes i instruktionen, naturligtvis ej heller för att bevilja ledamot af denna nämnd aflöning.

Ja, jag kan tillägga några ord. Jag vet, att förhållandena äro mycket olika på olika ställen inom landet, och därför anser jag, att lagen behöfver kompletteras. Att tänka sig, att här i Stockholm hela kommunalförvaltningen skall för all framtid skötas af oaflönade förtroendemän, är omöjligt; isynnerhet nu, då röst-rätten utsträckt och mindre bemedlade i större antal komma in i stadsfullmäktige, blir detta omöjligt. Således det går nog därhän, att det, i stället för att det nu är undantag blir regel, att förtroendemän skola ha ersättning. Nu tycker man kanske, att detta är sorgligt. Ja, det kan ju hända, att det är det. För min del vill jag dock icke medgifva, att det är det, om man genom lagbestämmelser kunde ordna så, att man måste hålla

sig inom tillbörliga gränser vid dessa aflöningars bestämmande. Om det vore så, att kommunen utan vidare finge bestämma aflöningarna, då skulle det nog, anser jag, kunna bli stora olägenheter. Med lagbestämmelser härom kan det väl också bli olägenheter, men sådana förefinnas i ännu högre grad, om fortroendemännen äro oafönade, för såvidt på grund af arbetets omfattning endast rikt folk kan åtaga sig att sköta uppdragen; eller man riskerar, att folk, som åtogo sig uppdragen, begagnade sin ställning på ett sätt, som icke skulle vara tillfredsställande för kommunen. Det skulle vara synnerligen fördelaktigt, om denna sak kunde blifva genom lagstiftning ordnad.

Om godtgörelse för kommunalnämnds ordförande för de med uppdraget förenade besvär.
(Forts.)

Herr Berger: Herr Clason gjorde i början af debatten två formella anmärkningar mot reservationen. Han sade, att reservationen hade två formella brister. Den ena anmärkningen innebar, att då kommunalnämndens ordförande redan enligt gällande lagstiftning hade rätt till ersättning för vissa kostnader, vore det olämpligt att begära förslag om, att kommunerna skulle erhålla rätt att gifva kommunalnämndens ordförande godtgörelse för »kostnader» utan vidare. Att vi så skrifvit, är icke något förbiseende. Vi satte nog ifråga till en början att skrifva »andra kostnader än de i 51 paragrafen af förordningen om kommunalstyrelse på landet omförmälda» eller något dylikt, men vi stannade vid att helt kort och godt skrifva »kostnader», under förvisning att uttrycket ej kunde missuppfattas.

Den andra af herr Clasons anmärkningar skall jag förbigå. Den gällde nämligen sista stycket af reservationens motivering, och jag ämnar instämma i herr Nyströms yrkande, att detta stycke måtte utgå ur motiveringen.

Bifalles herr Nyströms yrkande, kan man hoppas, att den skrifna lagen i förevarande fall skall komma i fullkomlig öfverensstämmelse med förefintlig sedvana. Jag ber emellertid att få betona, att reservanternas förslag icke, såsom här antydts, afser att göra undantagen till regel. Reservanterna anse nämligen icke, att det bör stadgas, att kommunen åt ordföranden i kommunalnämnden *skall* anslå godtgörelse för hans besvär, utan allenast att det skall finnas *rätt* för kommunalstämma att, då så finnes skäligt, anslå sådan ersättning åt kommunalnämndens ordförande.

Jag ber att få återtaga mitt yrkande om bifall till reservationen oförändrad och att få instämma med herr Nyström.

Herr Fahlbeck: Denna fråga har gifvit anledning till stora principer ställande under debatt, och detta otvifvelaktigt med all rätt. Ty den är mycket viktig.

Bland de principer, som diskuterats, har först varit den, huruvida en lag, som icke längre stämmer med seden, genast

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordfö-
rande för de
med uppdrä-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

skall ändras eller icke, eventuellt också huruvida en sed, som icke stämmer med lagen, skall återföras till hvad lagen bjuder. En debatt af detta slag är rätt karaktäristisk för vår svenska uppfattning af dessa förhållanden. I ett annat land, som med oss delar äran af att vara det äldsta konstitutionella i världen, England, skulle man otvifvelaktigt aldrig få höra en sådan debatt. Där utvecklar sig rätten vid sidan af gällande lag, utan att detta stöter någons rättskänsla eller väcker opposition. Vi äro nu så vana vid ett strängt juridiskt uppfattningssätt, att vi icke kunna med lugn se, huru en lag på det viset åsidosättes, låt vara att detta åsidosättande är af så mild art, att, såsom en talare här anförde, det kan vara endast olika lagtolkningsfrågor, som äro på spel. Hos oss, som sagt, vill man på intet sätt medgifva, att en sed på detta vis afviker från den skrifna lagen. Jag medgifver gärna, att sådant kan vara riskabelt i många fall, och då bör det på intet vis tolereras, nämligen där seden på något sätt kränker någons rätt eller skadar det allmänna. Då måste ögonblickligen ändring ske. Det är också min uppfattning. Men i detta fall, då ingen enskilds rätt kränkes, och ingen allmän fara uppstår af att under namn af utgifter för skrifbiträde o. d. erlägges ett något större belopp, än som verkligen åtgår för detta skrifbiträde — ty det skadar ingen — kan jag icke finna, att det förefinnes någon anledning att känna sin rättskänsla kränkt.

Vi må för öfrigt icke tro, att det icke äfven i vårt land förekommer, att seden går vid sidan af den skrifna lagen. Vi äro årligen i tillfälle att här i kammaren bevittna detta i en högviktig fråga, nämligen vid dechargefrågans behandling. Det faller nu ingen in att strängt tillämpa efter ordalydelsen 106 och 107 §§ i regeringsformen. Det har utbildat sig en praxis vid sidan af denna ordalydelse, som går rakt mot lagparagraferna. Och jag vet icke, att någon däröfver känner sig så illa till mods, att han skulle vilja omstöpa dessa lagparagrafer för att få dem i öfverensstämmelse med nu rådande konstitutionell praxis. Helt visst är det på många områden så, att seden går vid sidan af den skrifna lagen, utan att detta innebär någon fara eller bör gifva anledning till att ögonblickligen vidtaga ändring. Och då alla, äfven reservanterna, medgifva, att det är en farlig grundsats, som skulle införas med aflöning för kommunala förtroendeuppdrag, bör man i det längsta tolerera, att en sådan lagtolkning sker — jag kan icke kalla det annat — så som för närvarande är fallet.

Om således min uppfattning i denna principfråga gör, att jag icke ett ögonblick tvekar att låta det nuvarande tillståndet fortfara, så komma härtill flera andra omständigheter, som gjort, att jag i utskottet icke kunde vara med om motionärens förslag.

Och bland dessa andra skäl är först och främst hvad som här af så många talare framhållits, nämligen att har man en gång brutit grundsatsen i fråga, är det mycket svårt att säga halt. Och huru lätt man glider öfver från det ena till det andra, det visar sig bäst af andra punkten i reservanternas motivering. Där ha de själfva, oaktadt de förklara, att de hålla på den nu gällande ordningen och anse, att dess upphäfvande vore skadligt, icke desto mindre uttalat sig så, att man däri kan se en utsträckning utöfver hvad det här egentligen är fråga om, nämligen kommunalnämndens ordförande. Naturligtvis skulle, om och när det inträffade, att grundsatsen om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag blefve gällande i ett fall, det mycket hastigt komma motioner om att utsträcka den till än det området och än det området.

Till detta skäl har jag slutligen ännu ett att anföra. Och det är, att jag icke vet någon tidpunkt mindre lämplig än denna att företaga en sådan ändring, om man öfver hufvud taget ville vidtaga den. En ärad talare sade, att år 1900 hade visserligen lagutskottet och sedan Riksdagen afslagit en liknande motion, men att man icke märkt, huru förhållandena sedan 1900 ändrat sig och ändrat sig därefter, att man nu borde intaga en annan ståndpunkt. Enligt min mening skulle man snarare säga, att förhållandena förändrat sig så, att, då man år 1900 sade nej en gång, man nu borde säga nej två gånger. Vi ha antagit en utsträckning af rösträtten, som ännu icke hunnit tillämpas. Kan det då vara lämpligt att under denna öfvergångsperiod vidtaga en så genomgripande förändring som denna? Jag vet öfver hufvud ingen tidpunkt så olämplig som just den nuvarande att framkomma med ett förslag i denna riktning. För öfrigt, såväl denna fråga som många andra skola helt visst komma under öfverläggning, då den stora frågan om våra kommuners omläggning på ett eller annat sätt kommer före. Den frågan kan icke länge låta vänta på sig. Jag har förut haft anledning i denna kammare yttra mig därom. Hvad som nyss anförts beträffande förhållandena i Stockholm visar, att äfven här måste vidtagas en stor genomgripande kommunalreform, en reform, som lägger själfstyrelsen delvis på annan grund. Och då måste denna fråga likaväl som många andra tagas i öfvervägande. Och det kan ifrågasättas, huruvida icke då aflönade tjänstemän vid sidan af förtroendeämbetsmän måste komma till användning i ganska stor utsträckning. Emellertid, innan denna stora fråga kommer före, finnes ingen anledning att flicka på nu bestående förhållanden med reformer än här och än där.

Af denna anledning liksom af förut anförda skäl får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om godtgörelse
för kommunal-
nämnds ordför-
rande för de
med uppdrä-
get förenade
besvär.*

(Forts.)

Herr Uppström: Herr talman! Jag anhåller att få lämna det yrkande jag förut gjort och förena mig med herr Nyström om det af honom framställda.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr Nyström, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herr Staaff m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, med uteslutande af det stycke i slutet af motiveringen, som började med orden »Då frågan är» och slutade med »och i sådant fall hvilka.»

Härefter gjorde herr talmannen, propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af herr Staaff m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, med den af herr Nyström begärda ändring.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 18.

*Ang. undantag
från bestämmelserna om
rättegångstillfällan på lan-
det.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 5 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 15, i anledning af väckt motion om tillägg i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 26, hade herr *Th. af Ekenstam* hemställt, att Riksdagen ville besluta,

att i kungl. förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting den 17 maj 1872 infördes en ny § 5 af ungefär följande lydelse:

§ 5. På ansökan må Kungl. Maj:t lämna tingslag rätt att låta första sammanträdet under vårtinget och första sammanträdet under hösttinget börja senare än ofvan är stadgadt; dock att påföljande sammanträden skola inträffa efter samma tids förlopp som ofvan är bestämdt; samt att påföljande §§, nu betecknade med nr 5—11, måtte, vid bifall till ofvanstående, erhålla nr 6—12.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt,

att Riksdagen, med anledning af ifrågavarande motion, måtte för sin del besluta, att 10 § i kungl. förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting skall erhålla följande ändrade lydelse:

10 §.

Pröfvar Konungen, att, med hänsyn till särskilda förhållanden, något af de tingslag, som här förut blifvit omförmälda, må undantagas från tillämpningen af ofvan meddelade stadganden, eller att i tingslag, som afses i 3 §, allmänna sammanträden må hållas till större antal och å andra dagar än där sägs, gånge som särskildt förordnad varder; dock må i sistnämnda fall antalet allmänna sammanträden ej i någotdera tingslaget öfverstiga hvad i 2 § bestämmes.

Konungen äge ock att, där tingslag, tillhörande olika domsagor, hafva gemensamt tingshus, utan afseende å hvad ofvan i 2 och 3 §§ angående tid för hållande af allmänt sammanträde finnes stadgadt, därom meddela det förordnande, som af sådant förhållande må föranledas.

Herr Gezelius: Herr talman, mina herrar! Den motion, som ligger till grund för detta utlåtande, afser att möjliggöra ett undanröjande af vissa olägenheter, hvilka föranledts däraf, att 1872 års förordning rörande tingsammansättningarna vunnit allt större tillämpning. För sina i motionen framställda yrkanden har motionären i första rummet åberopat skäl, som äga sin giltighet och tillämpning öfverallt i vårt land, där denna tingsordning redan har införts — gifvetvis i afsevärdt mindre omfattning på det lilla Gottland än inom stora delar af landet i öfrigt. Därjämte har motionären åberopat ett skäl, som han själf

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällena på landet.

(Forts.)

Ang. undantag
från bestämmelserna om
rättegångstillfällena på lan-
det.

(Forts.)

karaktiserar såsom möjligen för Gottland säreget. Nu har lagutskottet icke såsom motiv för det förslag, utskottet förlägger, åberopat de generella, de allmängiltiga skälen, utan endast de möjligen för Gottland säregna förhållandena. Jag ber då att få yttra några ord i fråga om de allmängiltiga skälen, som lagutskottet dock erkänner vara förefintliga och hvilka utskottet karaktiserar såsom olägenheter för allmänheten — allmänheten närmare bestämd såsom parter, vittnen och advokater — ehuru lagutskottet menar, att dessa olägenheter mer än motvägas af de fördelar, allmänheten äger af den nuvarande anordningen genom den regelbundenhet och stabilitet i fråga om domstolarnas sammanträden, som följa af den nuvarande anordningen. Dessa olägenheter för allmänheten, som lagutskottet sålunda berört och erkänt, ber jag att med några ord få litet starkare pointera, än som kommit till synes i utskottets utlåtande.

Då det säges, att det är för parter, vittnen och advokater en olägenhet, så vågar jag åter karaktiserar det helt generellt såsom en olägenhet för rättskipningens utöfvande på ett tillfredsställande sätt. Det gäller för öfrigt icke endast enskilda parter, vittnen och advokater. Det gäller också och det kommer tvifvelsutant att gälla i en afsevärd omfattning för de statsfunktionärer, som heta åklagare. Jag ber i det sammanhanget att få återkalla i herrarnas minne den debatt, som här fördes rörande ifrågasatt omorganisation af fögderiförvaltningen, i hvilken debatt det särskildt anfördes af en landtdomare, att åklagarfunktionens utöfvande af en kronofogde med verksamhetsområde utanför en enda domsaga — hvilket, hur än fögderiförvaltningen kommer att ordnas, icke så sällan torde bli fallet — kommer att väsentligen försvåras genom ett strängt vidhållande af 1872 års bestämmelser. Det är således direkt ett statsintresse att möjliggöra en förändring i särskilda fall i det syfte motionären här afsett.

Indirekt, om jag så skall säga, är det gifvetvis ett intresse äfven för det allmänna, att rättskipningen kan ske på billigaste, raskaste och minst arbetskräfvande sätt. Det är icke fråga om, att icke den nuvarande ordningen i många fall försvårar ett tillgodoseende af dessa synpunkter. Advokaterna i vårt land, som hafva den största *direkta* olägenheten af den nuvarande ordningen, hafva utan någon meningsskiljaktlighet uttalat sig för önskvärdheten af en förändring. Det är också helt naturligt, att det för dem skall vara mest kännbart, att inom det distrikt, hvar och en af dem har såsom fält för sitt arbete, tingsammansammanträdena öfverallt infalla på samma dagar om året, hvarigenom de förhindras att kunna uppvakta vid alla de domstolar, där de hafva uppdrag att bevaka. Därpå blir en, synes det mig, gifven följd, att advokaterna i flera fall få låta sig företrädas af mindervärdiga substitut, som endast inlämna en skrift, som det heter, begära

ett uppskof och således fördröja en mera ingående förhandling i målet. Detta praktiseras i stora delar af vårt land i en omfattning, som är föga ägnad att tillfredsställa den, som vill söka få ett påskyndande af handläggningen utaf våra rättegångsmål. Ett annat sätt är, att ombudet får se till, att han får det och det enskilda målet uppskjutet till en längre aflägsen tid för att hafva vissa sammanträden i andra tingslag disponibla för ombesörjande af andra där anhängiga mål. Det förekommer i ännu större omfattning än den första af mig nämnda utvägen.

Att detta är till skada, det läser väl knappast någon kunna bestrida. Nu är det sant, att i den mån sådant är möjligt, hafva våra domare visat ett mycket stort tillmötesgående i fråga om målens utsättande och den nödiga uttänjningen; men att man skall vara hänvisad till en sådan väg för att söka på bästa sätt nå målet, är sannerligen icke någon lycklig lagstiftning.

Om det nu icke går på det sätt, som jag talat om, att den gemenliga påföljden af den nuvarande ordningen är, blir det en annan följd, och det är, att vårt land får ett större advokatskrå, än som vore nödvändigt för att fullgöra det arbete, advokaterna behöfva anlitas för såsom ombud eller biträden vid rättegångar. Det går så, att det fordras flera advokater för att kunna tjänstgöra dessa få dagar, då domstolarna på landet sammanträda. Återstoden af året äro de naturligtvis icke på samma sätt upptagna af sina rättegångsuppdrag, som om de vore färre. Därpå blir åter en följd, som man kan befara, och beträffande hvilken man icke behöfver gå långt för att se, både att den kan inträffa och att den är förenad med hvarjehanda mycket afsevärda olägenheter, att vi få ett advokatstånd, som i väsentlig mån blir direkt hänvisadt till en annan sysselsättning än att sköta rättegångar. Denna synpunkt vill jag särskildt rekommendera för dem af herrarna, som till äfventyrs icke älska advokaterna så synnerligen högt eller som hafva den uppfattningen, att de öfver hufvud taget icke äro någonting särdeles samhällsgodt. Jag vet, att tyvärr lever det nog kvar en sådan uppfattning här och där; men det är så, mina herrar, att sedan 1872 års förordning tillkommit, så har advokatståndets verksamhet och de sakkunniga biträdenas plats i rättsordningen blifvit någon helt annan än förr, och jag tror, att det är all anledning, att lagstiftaren tager nödig hänsyn till detta förhållande, som gifvetvis har verkat synnerligen mycket till det bättre.

Nu har motionären ifrågasatt, att, för att vinna, låt vara en fördel, för sin provins, det skulle beredas *möjlighet* att på särskild ansökan vinna en förändring, där sådan ansåges vara af behofvet påkallad — en förändring, som skulle komma till gagn, icke endast i det fall, som han omnämner som eventuellt inträffande, att gottländingarna ville bygga ett gemensamt tings-

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillsättnen på landet.

(Forts.)

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällena på landet.

(*Forta.*)

hus för båda sina domsagor. Då han endast syftar till att kunna möjliggöra en förändring på särskild ansökan och efter pröfning, tror jag, att förslaget icke behöfver anses föranleda till några halsbrytande förändringar i oträngdt mål. Att däremot göra en ändring i lagstiftningen, därför att det har uppkastats den tanken, att de två gottlandsdomsagorna skulle förena sig i att bygga ett gemensamt tingshus i Visby stad, det förefaller mig att vara väl så tillmötesgående från lagstiftarens sida i fråga om att ändra gällande lag. Det är icke alls säkert, att gottländingarna bygga gemensamt tingshus, utan att de vilja hafva sina tingshus i egen domsaga; och om det också skulle komma att inträffa på Gottland, har, såvidt jag känner, förhållandena icke att räkna på att ett sådant behof i framtiden skall komma att visa sig på någon ytterligare plats i vårt land mer än möjligen en. Denna enda plats är Västerås, där två tingslag tillhörande två olika domsagor visserligen icke hafva gemensamt tingshus, men väl hafva gemensamt tingsställe i Västerås stad. Det skulle således vara för att eventuellt möjliggöra fyllandet af ett sådant behof, som lagstiftaren här skulle företaga en ändring i den i öfrigt gällande lagen; och den ändringen går så långt, att den enligt ordalydelsen afser att möjliggöra för Kungl. Maj:t att meddela förordnanden utan afseende å hvad i §§ 2 och 3 i förordningen säges, d. v. s. att helt bryta med och lämna å sido de principer, som ligga till grund för vinnande af stabilitet och regelbundenhet i fråga om domstolarnas sammanträden. Det offret äro funderingarna på Gottland verkligen icke värda, ty ehuru jag här delar herr af Ekenstams uppfattning och sökt tala för hans motion, syftar jag ingalunda till att man på något sätt skall rubba den principen att för allmänheten på landsbygden vinna regelbundenhet i fråga om tingsammansättningarna. Men, mina herrar, det åsyftar herr af Ekenstam icke heller i någon mån med sin motion, utan han angifver uttryckligen, att med ändring i fråga om första dagen, då sammanträdena skulle börja, man icke skulle släppa principen, att de påföljande sammanträdena skulle återkomma med regelbundna mellantider. Det är sålunda icke alls omöjligt att exempelvis göra den ändringen, att, då man i en domsaga börjat, såsom det nu nödvändigt skall vara, första måndagen efter tjugonedag jul och första måndagen i september månad, man i en annan domsaga i samma län låter sammanträdena börja första torsdagen efter tjugonedag jul och första torsdagen i september, om man nu är rädd för att framskjuta det hela en vecka i vissa domsagor och låta sammanträdena börja i vissa domsagor på första och i andra domsagor på andra måndagen efter de angifna utgångstiderna.

Nu väntar jag, att emot ett sådant eventuellt arrangemang skall kunna invändas, att allmänheten därigenom förlorar möj-

ligheten att på förhand beräkna, när deras ting skola hållas. Då vill jag häremot först erinra, att så erfaren som jag än är att försöka hålla reda på tingssammanträden, är jag alltid så försiktig, att jag ser efter — och det kan man litet hvar se i en vanlig lagedition — när de allmänna sammanträdena hållas. Om jag icke gör det, kan jag mycket lätt blifva narrad, ty ju längre det har gått, ju större utsträckning denna förordning fått, dess mer har det blifvit nödvändigt att i någon mån jämka på den princip, som eljest fastslagits i §§ 2 och 3. Det förekommer i icke mindre än sju af Svea hofrätts domsagor, att en kombinerad ordning blifvit genomförd. Detta är bland annat fallet i Kopparbergs län, där i Ofvan-Siljans domsaga, som räknar 4 tingslag, den gamla tingsordningen följes i 3 af dessa, under det att i det fjärde tingslaget sammanträdesordningen tillämpas, ehuru icke med iakttagande af att första sammanträdet hålles på första måndagen efter tjugonedag jul o. s. v., utan på andra tider, en ordning, som blifvit af Kungl. Maj:t bestämd, på särskild anhållan af vederbörande domhufvande och efter Svea hofrätts tillstyrkan af det angifna skäl, att man borde se till, att sammanträdena i detta tingslag icke komma att med nödvändighet sammanfalla med invidliggande domsagors rättegångsdagar, inom hvilka domsagor denna allmänna tingssammanträdesordning tillämpades. Således har Kungl. Maj:t redan jämkat på ifrågavarande bestämmelse om rättegångsdagarnas sammanfallande. Herrarna kunna äfven förvissa sig om, att förhållandet är detsamma i några af Norrlands domsagor. Jag måste något vidlyftigare utveckla detta, då utskottet lämnat synpunkten å sido och jag icke kan begära, att alla satt sig in i frågan. I Upplands mellersta domsaga, hvilken består af två tingslag, tillämpas i det ena tingslaget den gamla ordningen, under det att i det andra tingslaget, Tiunda härad, på våren hållas fyra sammanträden, hvaraf de första två sammanfalla med de vanliga, d. v. s. att det första sammanträdet hålles på första måndagen efter tjugonedag jul, det andra sammanträdet hålles samma tid som tredje sammanträdet skulle hafva hållits, det tredje sammanträdet sammanfaller icke med någon af de tingsdagarna, då sammanträden enligt 1872 års förordning skulle hafva hållits, men väl det fjärde sammanträdet, som inträffar på samma gång som det sjätte sammanträdet i andra tingslag. Om man tilltror sig att med säkerhet kunna bedöma tiderna för tingsammanträdena, i händelse man önskar iakttaga inställelse, därför att man vill hafva t. ex. ett lagfartsärende pröfvadt, om man tilltror sig kunna bedöma detta genom att endast förvissa sig om att 1872 års förordning tillämpas eller icke i vederbörande tingslag, kan man alltså blifva narrad och försumma sina fatalier. Jag vill med detta refererade fall bedja att få slå fast, att denna

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällen på landet.

(Forts.)

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällena på landet.

(Forts.)

princip redan har släppts. Däraf måste följa, att allmänheten icke kan utan vidare känna sig förvissad om, att det är tillräckligt att veta, huruvida den nya tingsordningen tillämpas eller icke i ett tingslag för att med säkerhet kunna beräkna, när sammanträdena därstädes hållas. Därmed har Kungl. Maj:t, med hvilkens tillåtelse denna anordning skett, redan accepterat den princip, som ligger till grund för motionärens framställning.

Hvad blir följden, om, såsom utskottets utlåtande i ärendet gifver vid handen, Riksdagen skulle på de af utskottet angifna skälen icke godkänna de principer motionären tagit upp? Jo, att Kungl. Maj:t har fått Riksdagens uttalande, att tillämpningen af denna princip *icke* anses önskvärd, ens undantagsvis, och att man därför kan befara, att Kungl. Maj:t icke ens i den omfattning, som hittills på sista tiden ägt rum, kommer att låta bestämmelsen jämkas efter tidens förändrade kraf.

Det är, såsom herrarna behagade finna, icke fråga om att föra in något nytt. Det är icke heller någon stor fråga, det här gäller; men det är en fråga, som — det vågar jag påstå — är väl värd att af kammaren beaktas. Därest vi vilja, att en ändring skall ske, som möjliggör en jämkning på de kanske för sin tid fullt tillräckliga och lämpliga bestämmelserna, men hvilka bestämmelser nu icke äro fullt tillfredsställande, må vi då också taga under ompröfning, om icke ett tillmötesgående mot motionären här skall kunna ske på annat sätt och i annan utsträckning, än lagutskottet föreslagit. I Andra kammaren, där ärendet i dag redan behandlats, har det utan votering återremitterats till lagutskottet för beaktande af motionärens framställning. Jag vågar hemställa, att kammaren med hänsyn i någon mån äfven därtill ville bifalla mitt yrkande, att ärendet äfven här återremitteras till lagutskottet i angifvet syfte.

Herr Håkanson, Ernst: Det förefaller mig som om den föregående ärade talaren i motionen inlagt långt mer än motionären afsett. För lagutskottet var det visserligen icke obekant, att inom advokatkreter fanns en önskan, att helst inom en större rayon, ett län eller kanske ett ännu större område, få tingssammanträdena utsatta så, att de icke infölle på samma dagar, utan på olika veckodagar i afsikt att advokaterna skulle kunna själfva parera vid samtliga domstolar inom samma rayon. Men lagutskottet fann, att det skulle vara hardt när omöjligt att tillmötesgå en sådan önskan, ty det skulle knappast låta sig göra att för det antal tingssammanträden, som behöfdes, finna olika dagar, när sammanträdena skulle hållas hvar fjärde vecka. Dessutom ingick nog icke heller detta i motionens syfte. Motionären har anhållit, att Riksdagen skulle antaga ett tillägg till 1872 års förordning, som gjorde det möjligt för Kungl. Maj:t

att på ansökan lämna tingslag rätt att få tingsammansträdena utsatta på olika dagar. Det skulle således vara beroende på ansökan. Om däremot den inom advokatkretsar uttalade önskan skall tillmötesgå, måste Kungl. Maj:t på en gång ordna förhållandena inom hvar särskild rayon och icke låta det vara beroende på ansökan af de olika tingslagen, ty därigenom skulle det ingalunda vara säkert, att advokaternas önskningsar blefve tillfredsställda.

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällen på landet.

(Forts.)

Det skäl, som motionären anförde, nämligen att det kan finnas förhållanden, då mindre domsagor vilja förena sig om ett tingshus, fann utskottet mycket beaktansvärdt och värdt att tillmötesgå. Det kan ju förekomma äfven på andra ställen än Gottland, att två mindre domsagor, äfven om de nu icke hafva tingsställe i samma stad, skola kunna förena sig om att bygga ett tingshus. För att de icke skulle behöfva hafva två tings-salar, vore det nödvändigt att utväg bereddades dem att få tings-sammansträdena inom de båda olika domsagorna utsatta på olika dagar. Det är detta, som utskottet ansett vara förtjänt af beaktande, såsom ock i motiveringen till dess utlåtande framhållits. Däremot ansåg lagutskottet, såsom jag redan anført, det icke vara möjligt att tillmötesgå de önskningsar, som man hade sig bekant voro uttalade från advokathåll. Motionären var fullkomligt tillfredsställd med den lagändring, som utskottet tillstyrkt.

Naturligtvis är det utskottets mening, att, sedan Kungl. Maj:t utsatt viss dag för det första tingsammansträdet under hvarje ting, de följande sammanträdena enligt 1872 års förordning skola infalla hvar fjärde vecka därefter.

Utskottet ansåg det vara af stor vikt för allmänheten, att 1872 års tingsordning så litet som möjligt sönderbröts. Denna tingsordning afsåg dels att få tätare infallande sammanträden i domsagorna och dels att få dem ordnade på bestämda dagar, så att man endast med ledning af 1872 års förordning och en almanacka skulle kunna säga, när tingsammansträdena inföllo åtminstone i de domsagor, som bestodo af endast ett tingslag. Äfven i andra domsagor, där samma förordning vore tillämplig, skulle man kunna säga, när de olika tingsammansträdena inföllo, såvidt man visste, inom hvilket af de två tingslagen det första sammanträdet hölls.

Rådhusrätterna hafva ju enligt lag alltid sammanträdt hvar måndag. Nog har det alltid ansetts vara en stor fördel för de rättssökande att veta, att på måndagarna vid hvarje rådhusrätt lagfarter, in-teckningsärenden och i allmänhet sakrätter behandlades. Om det i stället skulle bero på olika magistrater, hvilka dagar sammanträdena skulle hållas vid de olika rådhusrätterna, skulle det understundom kunna blifva ganska besvärligt att inom behörig tid bevaka någon sin rätt. Samma förhållande torde ock

Ang. undantag från bestämmelserna om rättegångstillfällena på landet.

(Forts.)

göra sig gällande beträffande tiden för tingssammanträdena. Det kan icke bortresoneras, att det är en stor fördel för den rättssökande allmänheten att på förhand veta, när tingssammanträde, där allmänheten kan ingifva viktiga handlingar, infaller, utan att man behöfver därom särskildt förskaffa sig kännedom i hvarje särskildt fall. Härutöfver anser jag mig icke hafva något att tillägga, utan inskränker jag mig, herr talman, till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Jag ber endast att med ett par ord få bemöta en del af hvad den sista ärade talaren framhöll. Herr Håkanson åberopade fördelen för städerna att hafva domstolssammanträdena på måndagarna. Det lär knappt vara jämförligt, vid det förhållande att i de städer, där ej domstolarna arbeta på afdelningar, hållas domstolssammanträdena hvarje måndag. Det är således där en mycket enkel sak att hålla reda på, om man har ett ärende att bevaka. Men på landet hållas sammanträdena på många håll icke oftare än hvar åttonde vecka under tingsperioderna. Där ställer sig saken betydligt annorlunda. Med den vidsträckta tillämpning 1872 års förordning fått, hvilket möjliggjorts endast genom att slå tillsammans flera gamla tingslag, har följden blifvit, att domstolssammanträdena ofta räcka mer än en dag, två, tre till fyra dagar. Då hafva domstolarna på många håll ordnat det på det praktiska sättet, att de olika trakterna, antingen olika kommuner eller olika gamla tingslag, få sina mål — och man beräknar gifvetvis också sina ärenden — behandlade på olika dagar under sammanträdet. Det är således icke en själffallen sak, att med iakttagande af 1872 års förordning ens rättegångsdag är måndagen. Detta är också konsekvent genomfördt, att häradsnämnderna från de olika tingslagen sammanträda på olika dagar.

Det har vidare sagts af herr Håkanson, att det är naturligt, att för gottlänningarna skulle principen om regelbundet återkommande dagar bibehållas. Men då hade det varit skäl att utskottet skrifvit hvad som är naturligt. Nu har utskottet gifvit Kungl. Maj:t fria händer och lämnat denna hufvudprincip, som jag visst icke afser att rubba.

Jag åberopar, att det förekommer redan fall, då man måst ändra tiden för tingsammanträdenas början och jag tror, att det måste ske i ännu större utsträckning för att förmänen af tätare tingsammanträden skall kunna ernås äfven i delar af norra Sverige särskildt, som ännu äro hänvisade till två tingsammanträden på året.

Herr Trygger: I anledning af den siste ärade talarens yrkande om återremiss ber jag att få nämna, att jag för min del

anser utskottet ur stånd att komma fram med ett annat förslag, än det som här föreligger, ty det finnes icke materiell tillräckligt för att vi skola kunna gå längre.

Jag underkänner visserligen icke åtskilligt af hvad herr Gezelius här gjort gällande. Jag tror som han, att det är fördelaktigt, i fall man kan ställa så, att arbetet för advokaterna kan blifva så jämt och lämpligt fördeladt som möjligt. Men å andra sidan fordras, för att Riksdagen skall fatta ett sådant beslut, en utredning, hvilken i detta fall icke föreligger. Det är på grund häraf, äfvensom på de skäl, som i öfrigt blifvit anförda af herr Håkanson, som utskottet kom till det förslag, som det framlagt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 5 och 8 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 16, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m., och

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ny bestämmelse med afseende å vikt,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 5 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande, nr 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medgifvande af expropriation för anskaffande å landet af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet.

Lagutskottet hade till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Värner Rydén* väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 119, uti hvilken instämt herrar *Nils Persson, A. C. Lindblad, A. J. Christiernson, Viktor Larsson, Ernst Blomberg, Knut A. Tengdahl, Charles Lindley, Ernst Söderberg, Sven Linders, Hjalmar Rissén, K. A. Borg, J. A. Wallin, N. A. son Berg, J. T. Johansson, O. H. Waldén, Joh. Åberg, N. Edv. Lindberg, Hj.*

Om expropriationsrättens utsträckande till tomtmark för allmännyttiga byggnader.

Om expropriationsrättens utsträckande till tomtmark för allmännyttiga byggnader.

(Forts.)

Branting, Herm. Lindqvist, Sven Persson, Carl Lindhagen, F. W. Thorsson, Johan Forssell, Emil Kristensson, Bernh. Eriksson, L. J. Carlsson, Gustaf Strömberg, G. A. Rundgren, C. E. Svensson, E. C. Kropp, E. A. Leksell, J. J. Hasselquist och Aug. Nilsson.

I denna motion hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg skulle kunna medgifvas i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark för uppförande af byggnader, afsedda för socialt, politiskt eller religiöst bruk, för folkbildnings- eller nykterhetsverksamhet eller eljest för allmännyttig och kulturell verksamhet samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Utskottet hade på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Karlsson: Det torde kanske synas underligt, att en representant, vald af ett högerrsinnadt landsting, yttrar sig i en motion, väckt af uteslutande socialdemokrater i Andra kammaren, och yttrar sig något till förmån för densamma. Men då i Västmanlands län det socialdemokratiska partiet i förhållande till länets folkmängd torde vara relativt större, än i en stor del af rikets öfriga delar, och då i den stad, jag tillhör, arbetarna äro i flertalet bland befolkningen, har jag kanske haft tillfälle att något sätta mig in i åskådningarna hos denna arbetarebefolkning angående en del samhällsförhållanden.

För att nu icke blifva missförstådd, ber jag redan till en början att få nämna, att jag icke kan godkänna alla de önskingar eller de allra flesta omdömen, som i motionen framlagts, men det är dock vissa omdömen och uttalanden däri och särskildt uttalanden afgifna till förmån för reservationen, som synas mig erkännansvärda äfven i denna kammare.

På sidan 3 yttrar motionären: »Arbetarebiblioteken växa i arbetareorganisationernas spår. Och det är betecknande, att landets största folkbibliotek skapats af arbetareorganisationerna. Hvilken politisk ståndpunkt man än i öfrigt intager, skall man ha svårt att utan en tanke af erkännande och glädje se detta stora arbete med små medel passera revy.» Under förutsättning, att något så när opartiskhet gjort sig gällande vid sammanförande af dessa folkbibliotek, torde äfven detta yttrande kunna vinna instämmande i Första kammaren.

Vidare yttras på samma sida: »När en gång arbetarne fått sin rättmätiga del i landets styrelse, skola för visso alla onda spådomar komma på skam, och arbetarerörelsens uppfostrande karaktär skall då komma att tillerkännas sin behöriga andel i

detta för land och folk lyckliga resultat.» Under förutsättning att, som jag åtminstone hoppas på, arbetarna äro mottagliga äfven för annan uppfostrande verksamhet än den socialdemokraterna kunna gifva, tror jag äfven, att Första kammaren kan dela denna förhoppning.

Om expropriationsrättens utsträckande till tomtmark för allmännyttiga byggnader.

(Forts.)

Då Riksdagen så frikostigt lämnat bidrag till folkbildningen och nykterhetsverksamheten och ihågkommande den lifliga diskussion, särskildt om nykterheten, som sislidne lördag här i denna kammare fördes, tror jag äfven att inom Första kammaren kan understrykas de orden, som finnas understrukna i motionen på sid. 3, nämligen att de sträfvanden för de tillbakasatta klassernas höjande, som yttra sig i arbetarerörelsen samt i folkbildnings- och nykterhetsverksamhet, äro »*allmännyttiga sträfvanden, som böra erhålla statsmakternas understöd*».

Om det är sant, som motionären på sid. 4 yttrar, att »erfarenheten på åtskilliga platser, där en och samma ägare föfogar öfver jordområden omkring en tätt befolkad ort, bevisar oemotståndligt nödvändigheten af att hindra en jordägare från att ointetgöra allt kulturellt arbete på en plats därigenom, att han helt enkelt vägrar att upplåta jord för uppförande af samlingslokaler», så anser jag, att en sådan jordägare handlar synnerligen oklokt, ty just då inträder det förhållande, som herr Staaff i sin reservation till 1907 års lagutskott omnämner. Jag skall icke läsa upp det hela, men han slutar med: »Det är i hög grad skadligt därför, att ett sådant missförhållande uppenbarligen är ägnadt att framkalla bitterhet hos dem, som på detta sätt bli tillbakasatta eller hämmade, hvilken bitterhet i sin ordning framkallar andra känslor, som äro högst ogagneliga för samhället.»

Herr Widén yttrar i sin reservation till 1909 års lagutskotts hemställan några högst tankvärda ord, som jag ber att få uppläsa: »Man skall icke tro, att föreningarna upphöra eller föreningslifvet upphör, därför att medlemmarna icke få tillfälle att skaffa sig någon lokal. Det tager sig endast andra former och andra lokaler, och jag tror, att det ofta nog tager en mycket sämre vändning, än om det gäfves möjlighet att få en ordentlig lokal.» Saknas dylik lokal, då inträder det förhållandet, att arbetarna samlas i bästa fall å allmän väg, men i sämre fall på någon undangömd plats, och i ordningmaktens intresse kan sådant icke vara önskvärdt. För ordningmakten är det af intresse att veta, hvar sammankomsterna hållas, ty ifall något olagligt där förekommer, har ordningmakten mycket lättare att gripa in och afstyra detta, än om sammanträdena hållas på en undangömd plats; och särskildt på allmän väg, väcker ett ingripande större uppseende och leder lätt till störande af den allmänna ordningen. •

Om expropriationsrättens utstäckande till tomtmark för allmännyttiga byggnader.

(Forts.)

Såsom hufvudsak för sitt afstyrkande af motionen erinrar utskottet att »expropriationsrätten har i allmänhet i lagstiftningen ansetts vara en rätt för undantagsfall, hvilken, på grund af det stora ingrepp den medförde i enskild rätt, endast borde tillgripas för tillgodoseende af ett starkt offentligt intresse».

Då ju enligt 1 § i kungl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 förutsattes att »Konungen pröfvar nödigt att jord eller lägenhet som enskild man, menighet eller inrättning tillhöra skall afstås till allmän byggnad etc.», och i 2 § fastställes såsom ett oundgängligt villkor för att ett expropriationsförfarande skall kunna äga rum, att Konungen godkänt behofvet, tror jag icke, att det vore någon fara att bifalla reservationen, i synnerhet som reservanterna inskränka den mark, de tala om, att afse samlingslokaler för folkbildning och nykterhet eller annan religiös, social eller kulturell verksamhet. Men då lagutskottet tillika påpekar den skrifvelse, som 1907 års Riksdag aflät, däri det ifrågasattes, huruvida icke vid fiskelägen, stationssamhällen och andra områden på landet, där en sammanträngd befolkning bor eller kan uppstå, möjlighet borde beredas att på föranstaltande af det särskilda samhället, kommunen eller staten förvärfva för befolkningens bosättning erforderlig jord, tror jag nog, att man kan äfven under denna skrifvelse få inbegripa, att Kungl. Maj:t ville gifva förslag till att dessa bostadslägenheter äfven skola få omfatta samlingslokaler för folkbildning, religiös, social och kulturell verksamhet.

Jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Herr Trygger: För att icke utskottet skall missförstås, ber jag att få fästa uppmärksamheten på några särskilda förhållanden. Utskottets mening är den, att man skall betrakta expropriationen såsom ett undantag, och att således regeln är, att äganderätten skall bevaras och att ingrepp i äganderätten genom expropriation skall äga rum endast i sådana fall, när samhällets intresse kräfver det.

När det gäller byggnader för olika ändamål, där ett samhällsintresse föreligger, hafva vi redan i nu gällande expropriationslag bestämmelser därom, att expropriation får äga rum för allmän byggnad eller annat dylikt allmänt behof. Således i alla sådana fall, där ett dylikt behof förefinnes, fyller den nuvarande lagstiftningen alla berättigade anspråk, som kunna föreligga. Men däremot att gå längre och skrifva till Kungl. Maj:t och begära expropriationsrätt, närhelst någon skulle i uppgifvet ändamål att gagna folkbildning eller annan, religiös, social eller kulturell verksamhet önska hafva en lokal på en viss plats, det kan väl ändå icke vara lämpligt. Det står visserligen »genom

det allmännas försorg». Detta uttryck är oklart. Jag vet icke, hur man tänkt sig saken, men hvad som är säkert är, att ändamålet här är så allmänt angifvet, att man öfver hufvud taget skulle kunna få expropriera för hvad som helst, och då har man ju i själfva verket gjort ett våldsamt ingrepp i äganderätten.

I fall man kan visa, att, trots det ett legitimt ändamål föreligger, det varit omöjligt i vårt land att kunna få en för dess fullföljande lämplig lokal, då kan man börja undersöka, om icke genom en utvidgning af nuvarande bestämmelser man skulle kunna tillfredsställa detta behof. Men då så icke är förhållandet, torde man böra låta bero vid nu gällande lagstiftning.

Under alla omständigheter är det omöjligt, såvidt jag förstår, att gå så långt, som reservanterna här yrka, och på den grunden har utskottet måst stanna vid att afstyrka den gjorda hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 5 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 19, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående *dels* rätt för annan än präst i svenska kyrkan att förrätta jordfästning, *dels ock* lagstiftning om borgerlig begrafning.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 10, hade herr *Knut Kjellberg* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tackes Kungl. Maj:t inför Riksdagen framlägga förslag till lag angående s. k. borgerlig begrafning.

Utskottet hade på angifna skäl hemställt, att herr *Kjellbergs* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Hallin*: Herr talmän! Jag skall be att med några ord få tillbakavisa ett par påståenden, som motionären, herr *Kjellberg*, låtit i sin motion inflyta och därvid börja med historien om begrafningen nere i Bohuslän. Utskottet har i slutet af sitt yttrande redan reducerat denna legend till sitt rätta värde, när utskottet säger:

Ifrågasatt lagstiftning ang. s. k. borgerlig begrafning.

Ifrågasatt lag-
stiftning ang.
s. k. borgerlig
begrafning.
(Forts.)

»Hvad särskildt angår det af motionären i sådant afseende anförda exemplet angående förekomsten vid en jordfästning af en af honom citerad psalmvers, har till utskottet anmälts, att den återgifna skildringen af hvad därvid förekommit är fullkomligt stridande mot verkliga förhållandet.»

Jag anhåller att här få understryka dessa sista, af utskottet anförda ord, och därvid tillägga, att från fullt trovärdigt håll för mig uppgifvits, att hela denna historia om dessa psalmversers föredragning vid en begrafning är från början till slut en fullkomlig osanning. Den högt ärade prästman, kyrkoherden i Hjärtums pastorat, som här blifvit utpekad, har äfven vid tal om denna sak yttrat det, att »aldrig har jag läst dessa verser vid någon begrafning och aldrig heller kommer jag att göra det».

I sin ifver att komma det bohuslänska prästerskapet till lifs, ty det förefaller nästan som om detta skulle vara hufvudafsikten med motionen, passar motionären på att i fortsättningen af denna historia göra ett ytterligare utfall, men han nöjer sig icke denna gång med att göra *en* person till föremål härför, utan han låter här en hel kår bli föremål för utflödet af sitt dåliga humör. Han säger nämligen på sid. 7: »nykterhetsrörelsen hör som bekant icke till de af statskyrkoprästerna i Bohuslän omhuldade nutidsföreteelserna». Jag vet icke, hvar den ärade motionären tagit detta ifrån, och det torde kanske vara onödigt att här förklara, det han med afseende på riktigheten af detta sitt uttalande är lika illa ute, som med afseende å nyss relaterade begrafningshistoria. Jag har förmånen att känna — icke endast genom tidningsnotiser eller hörsagor, utan på grund af mångårig personlig beröring med ett stort antal af dessa präster, som här få schavottera, och jag ber därför att få inlägga en bestämd gensaga mot motionärens färgläggning af dessas uppfattning i nykterhetsfrågan.

Herr Kjellberg har förut i sin motion talat vackra ord om känslan af sanning och ärlighet, och man hade därför kunnat förvänta, att han vid nedskrifvandet af densamma öfvat mot sig själf litet mera kritik, när han begagnade sitt material, än hvad som varit fallet.

Hvad själfva saken beträffar, finner jag lagutskottets afstyrkande hemställan väl grundad, och ber därför, herr talman, att få till denna hemställan yrka bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande, nr 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om smärre, hufvudsakligen i skogsbygder anlagda järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.

Ang. utredning i fråga om vissa smärrejärnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.

Uti en i Första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 28, hade herr *Bergström* hemställt,

att Riksdagen behagade anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i motionens motivering omhandlade småjärnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen; äfvensom i sammanhang därmed möjligheten att utan statsmakternas direkta inblandning och stöd åstadkomma enskilda järnvägar, hvilkas anläggning och drift afpassades så, att företagen blefve ekonomiskt tryggade med inkomsten af tillgänglig trafik.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Första kammaren för sin del beslöte, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t behagade anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta här ofvan omnämnda, i kungl. brefvet af den 20 november 1908 anbefallda utredning jämväl omfatta de i motionen afsedda järnvägarna med 0.6 meters spårvidd och möjligast enkla utrustning.

Herr *Bergström*: Jag har först att till utskottet framställa ett tack för den sakliga, omsorgsfulla och välvilliga behandling, som motionen rönt, men anhåller att få göra några erinringar med anledning af utskottets motivering.

Utskottet har i denna kommit till ett helt annat resultat, än hvad jag gjort i min motion, i afseende å såväl anläggnings- som driftkostnader för enklaste sorters järnvägar, och jag är nog för egen del icke utan skuld härtill. Jag uppkallades nämligen i utskottet för att besvara den frågan, huruvida här ifrågavarande järnvägar afsågos för persontrafik eller icke. Jag kunde ej besvara den frågan annat än med ja, men uraktlät att på samma gång utreda den tankegång, som låg till grund för mitt svar. Under sådana förhållanden hade utskottet intet annat att göra än att söka taga reda på de järnbanor, som funnos förut af ungefär samma beskaffenhet, och utreda kostnad såväl för dessas utförande som drift. Detta gaf ett väsentligt annat resultat, än hvad jag kommit till i min motion, där kostnaderna voro betydligt lägre. Hade jag i min motion afsett sådana banor, som förut funnits, hade denna dock varit skäligen öfverflödigt. I den utveckling, som järnvägarna genomlöpt för att nå sin nuvarande fulländning, har legat kraf på icke allenast säker, utan också snabb trafik. Detta har framkallat stora fordringar på banbyggnaderna, hvilka gjort dem dyrbara.

*Ang. utredning
i fråga om vissa
smärre järnvägars
betydelse för den
allmänna eko-
nomiska utveck-
lingen m. m.
(Forts.)*

För att här afsedda småbanor skola komma att fullt motsvara sitt ändamål, har jag tänkt det vara nödvändigt att vidtaga sådana anordningar, att banans kostnader komma att ligga ungefär på det plan, som jag i motionen framlagt. Detta anser jag kunna ske delvis och hufvudsakligen genom liten tåghastighet. Man är ju icke här i Stockholm rädd att färdas med automobiler och spårvagnar i folkvimlet med stor hastighet, och vid dessa järnvägar borde man icke behöfva ställa risken så stor som i Stockholm med där nu använda och tillåtna fortskaffningsmedel. Hastigheten finge naturligtvis icke på godstågen vara större än att den kunde tillåtas med hänsyn till de risker som kunna förekomma i skogsbygderna och utan hägnad af dessa banor.

Om man gjorde här föreslagna banor och icke uppläte dem för persontrafik, så att en person, som behöfde färdas från en punkt till en annan på banan, icke finge använda sig af denna på ett eller annat sätt för att komma fram, är det alldeles gifvet, att detta skulle väcka afvoghet och misstämning mot dylika företag och sannolikt, med den ringa tillsyn som de måste få, äfventyra dem i den riktning, som jag anser, att de eljest borde och kunde med så stor fördel tjänstgöra. Persontrafiken bör kunna åstadkommas med exempelvis lättast möjliga motordressiner eller rent utaf med cykelartade dressiner utan motor, hvilka genom sin lätthet böra tillåta jämförelsevis stor hastighet. Vi skola för öfrigt komma ihåg, att banan icke är afsedd att tjänstgöra för långa afstånd, hvarför tidsförlusten aldrig kan bli stor. En tidsförlust på banan af t. o. m. en timme inverkar genom den ringa persontrafiken bra litet i jämförelse med de ökade kostnaderna för trafiksäkerheten, som fordrades för större hastighet. Det torde exempelvis ställas anspråk på mer än fördubblad rälsvikt, om man ville på de vanliga tågen jämte gods taga med personer. Detta skulle medföra en ökad kostnad af bortemot 100,000 kronor för en 30 km. bana, och beträffande den befolkning, som kan finnas omkring en sådan bana, är det gifvet, att den icke kan hafva möjlighet att ersätta de kostnader, som genom dylika fordringar kunna komma att uppstå.

Tillämpar man däremot den metod, som jag tänkt mig, att gå med långsamma särskilda godståg och vidtaga för förhållandena här praktiska anordningar för persontrafiken, tror jag, att man kan hålla sig på det kostnadsplan, som jag framlagt med afseende på såväl banbyggnad som trafik. Jag är så mycket mera därom öfvertygad, som staten själf nyss byggt en bana, där kostnaden icke uppgått till 5,000 kr. pr km. Banan är planlagd och byggd af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, närmast af chefen för dess järnvägsafdelning, öfverstelöjtnanten Stafsing. När staten, som i allmänhet, såsom vi antaga, bygger dyrt, gör sådana saker, tror jag, att det ej bör vara omöjligt

för enskilda att bygga lika billigt, i synnerhet om man gör sig förtrogen med innebörden af hvad utskottet säger, att terasse-ringskostnaden, som är den hufvudsakligen variabla, är en så ringa del af kostnaden för banan i dess helhet.

*Ang. utredning
i fråga om vissa
smärre järnvägars
betydelse för den
allmänna öko-
nomiska utveck-
lingen m. m.*

(Forts.)

Med afseende på det gagn, som dessa banor, om de blifva riktigt utvecklade, skulle göra våra stambanor, tertiärbanor och andra större järnvägar, har utskottet också ansett, att jag haft alltför sangviniska förhoppningar. På det området har utskottet icke, emedan detta är alltför vidsträckt, kunnat ingå i någon detaljpröfning, utan det har måst mera lita sig till auktoritetstro. Därvidlag har det haft att stödja sig på D:r Key-Åbergs yttrande om den banbit, som jag i motionen just har tagit som exempel. Och det är alldeles klart, att hans stora sakkunskap och öfverlägsna förmåga att behandla järnvägsstatistiska spörsmål icke ett ögonblick satt utskottet i valet och kvalet, hvarifrån det under sådana förhållanden skulle få de mest sannolika uppgifterna. Därvidlag är dock att anmärka, att statistiken endast kan röra sig om hvad som varit och är, men icke påvisar nya utvecklingslinjer, påverkade af förut opröfvade eller nya faktorer. En annan sak är, att jag i mina beräkningar utgått från förutsättningar, som kunna kontrolleras af hvilken som helst. Själfva beräkningarna äro också framlagda och kunna på samma sätt kontrolleras. Jag antager, att då utskottet icke funnit någon anledning att göra anmärkning vare sig mot förutsättningarna eller beräkningarna, hvilka ledt till det resultat, som jag kommit till, saknar detta resultat ändock ej stora förutsättningar för att vara riktigt.

Af hvad jag här anfört framgår, att mitt yttrande icke innebär den ringaste anmärkning mot utskottet och dess betänkande. Det är endast några synpunkter, som jag velat framdraga och som förut icke nog tydligt torde hafva framhållits. Jag har endast velat anföra dem till protokollet, på det att de vid en eventuell vidare utredning af frågan skulle komma att tagas i beaktande. Under sådana förhållanden är det gifvet, herr talman, att jag för min del icke har något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Grefve Lagerbjelke: Enligt hvad motionären nu förklarar, skulle det råda någon missuppfattning mellan honom och utskottet angående det slag af järnvägar, som afses. Äfven om så skulle vara förhållandet, tror jag dock icke, att det egentligen kan inverka på själfva sakfrågan. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen, att då det rör sig om kommunikationsmedel, som skola komma under begreppet järnvägar, kan man icke i fråga om anläggnings- och driftkostnader komma nämnvärdt under de siffror, som utskottet anfört. Jag får i det afse-

*Ang. utredning
i fråga om vissa
smärre järnvägars
betydelse för den
allmänna eko-
nomiska utveck-
lingen m. m.*

(Forts.)

endet erinra, hvad utskottet redan i sitt utlåtande framhållit, att anläggningskostnaderna icke kunna göras alltför låga, utan att detta sker på bekostnad af drift- och underhållskostnaderna, som då blifva så mycket större. Äfven får man betänka, att vid järnvägsdrift järnvägen är i ansvar för den skada, som därvid kan uppkomma. Det förefaller, som om motionären skulle mera afsett, icke järnvägar, utan spårvägar, decauville-banor eller hvad man vill kalla dem, och jag finner ytterligare ett skäl för detta antagande däri, att han åberopar den lilla banan på Böda-kronopark. Den är nog en fältbana af allra enklaste slag. Marken är där jämn, och man har utlagt syllar och spår utan vidare. Och dessa spår flyttas hit och dit, allteftersom afverkningen sker. Men detta är väl icke en järnväg? Skulle anordningarna vara så enkla, hvilket blott kan förekomma på mycket få platser, anser jag för min del icke, att någon utredning alls skulle behövas i det syfte, utskottet föreslagit. Utskottets kläm är emellertid nu så vid, att den kan omfatta äfven dylika slag af banor.

Jag vill vidare framhålla en mera allmän synpunkt och anser då, att det verkliga värdefulla i motionen är, att däri påpekas, att järnvägar och särskildt små järnvägar i vårt land ofta byggas och trafikeras onödigt dyrt utan tillräckligt hänsynstagande till trafikintensiteten.

Detta är alldeles riktigt. För att få full klarhet, huru en bana skall ordnas, fordras en i förväg utförd och så fullständigt och omsorgsfullt som möjligt verkställd ekonomisk trafikutredning. I enlighet med resultatet af denna och den trafik, som skall fyllas, bör banan sedan tekniskt och ekonomiskt utrustas, hvilket ju kan ske på vidt skilda sätt, äfven med begagnande af samma spårvidd. Det förefaller mig, som om man skulle hafva felat häremot här i landet, i det att man ofta utan föregående tillräcklig utredning i angifna hänseenden vid järnvägsbyggande utan vidare använt ett fåtal järnvägstyper med i och för sig oftast alltför stränga fordringar och villkor. Dessa stränga fordringar med åtföljande stora kostnader hafva nu äfven tillämpats på de trafiksvagare banorna, och jag vill i sådant afseende anföra, att när det är fråga om normalspåriga korta lokalbanor af endast ett och annat 10-tals km:s längd, så erfordras, att de broar, som därvid kunna komma i fråga, skola vara så starka, att statsbanornas tunga lokomotiv kunna å dem framföras. Enahanda är förhållandet beträffande vändskifvornas längd och bärighet. Det är en betydlig kostnad, som däraf förorsakas. Olägenheterna af dessa stora kostnader hafva heller icke underlåtit att visa sig. Banorna hafva blifvit mindre räntabla, än hvad de eljest skulle hafva blifvit. Mycket kapital är onödigtvis bundet, och finansieringen af dessa banor har blifvit allt svårare. Man vill icke placera sina penningar i järnbanor. Och nu hafva ju äfven på

senare tider olägenheterna ökats därigenom, att driftkostnaderna som bekant ökats genom höjda arbetspris.

Det berättigade i dessa synpunkter har äfven erkänts. I så fall vill jag erinra om Kungl. Maj:ts remiss den 20 november 1908, däri Kungl. Maj:t uppdrog åt järnvägsstyrelsen att efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med »plan för utredning af byggnads- och trafikeringskostnader för sekundär- och tertiärbanor med 1,435 och 0,891 meters spårvidd af olika typer, hvarvid böra förutsättas så enkla byggnader och anordningar i öfrigt såväl vid stationerna som å banorna, som förhållandena kunna medgifva med hänsyn till de ändamål, hvarje olika bantyp bör uppfylla, den hastighet, som påräknats, och trafiksäkerhetens fordringar.»

Vid teknologföreningens årsmöte förra året hölls ett sakrikt föredrag af en fackman, kaptenen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Ingemar Petersson, däri han med skärpa framhöll behofvet af att medgifva enkla billiga järnvägar och i sammanhang därmed äfven utvecklade, huru sådana banor skulle kunna stödjas i ekonomiskt afseende m. m.

Jag får till sist, i förhoppning att utskottets utredning må kunna medföra någon nytta, åtminstone genom att fästa uppmärksamheten å här ofvan angifna synpunkter, yrka bifall till utskottets för öfrigt mycket oskyldiga kläm.

Herr Fränckel: Jag blef uppkallad af den siste ärade talarens yttrande i afseende på den kritik, som antingen han eller utskottet öfvat mot det sätt, på hvilket våra järnvägar här i landet tillkommit, och han utkastade, om jag så får säga, den beskyllningen, att med de pretentioner, som hittills ställts på våra järnvägar, kapitalet skulle hafva onödigtvis blifvit bortkastadt och att vi på sätt och vis begått ett fel vid utförandet af dessa banor. Detta är icke något nytt påstående, ty det har existerat, kan man säga, alltsedan järnvägarnes början, då man här i landet tvistade om spårvidden. Och man var inne på det området så långt, att det nära nog kunde hafva händt, att hela vår norrländska stambana blifvit smalspårig, men det förebyggdes lyckligtvis i tid.

Hvad är då anledningen till, att man i detta fall gjort vissa restriktioner i afseende å järnvägarnas utförande? Ja, jag tror, att den siste ärade talaren därvidlag icke nog beaktat två mycket viktiga omständigheter, som Kungl. Maj:t måste fordra, då en järnväg söker erhålla de villkor, som våra järnvägar i allmänhet få. Dit hör då först och främst den omständigheten, att en järnväg vanligtvis vid sin tillkomst, om den icke är af alldeles enskild natur, begär erhålla rättighet att expropriera mark, och

Ang. utredning i fråga om vissa smärre järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.

(Forts.)

Ang. utredning
i fråga om vissa
småre järnvägars
betydelse för den
allmänna öko-
nomiska utveck-
lingen m. m.
(Forts.)

denna rättighet kan icke medgifvas järnvägen utan att man tillförsäkrar vederbörande markinnehafvare, att de verkligen få ett kommunikationsmedel, som med säkerhet kan användas. Den andra sidan af saken, som Kungl. Maj:t måste beakta, då det är fråga om att anlägga järnvägar i större utsträckning, är den, att när en sådan järnväg påbörjats och järnvägen fått Kungl. Maj:ts tillstånd att expropriera mark, järnvägen äfven må kunna vara möjlig att använda i händelse af krig, och då måste gifvetvis en dylik bana, om den har samma spårvidd som statens järnvägar, kunna trafikeras med statens material. Däraf följer den olägenheten, såsom den siste ärade talaren framhöll, att vissa af våra broar och järnvägslinjer måste byggas med hänsyn till denna trafik med statsjärnvägarnas material, så att broarna få den beskaffenhet och bärkraft, som härför verkligen kräfves. Nu se herrarna, att i det uppdrag, som Kungl. Maj:t 1908 lämnade åt de gemensamma styrelserna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt järnvägsstyrelsen, nämligen att undersöka byggnads- och trafikeringskostnaderna för banor af *mindre* spårvidd än statens järnvägar för närvarande ha, däri ligger en antydning om, att Kungl. Maj:t möjligen anser tidpunkten vara inne att utvidga vårt järnvägsnät med billigare järnvägar af mindre spårvidd. Denna undersökning pågår nu.

Om jag fattat utskottets mening rätt, vill utskottet utsträcka detta uppdrag, som styrelserna fått, till att omfatta möjligheten af järnvägar med ännu mindre spårvidd, än Kungl. Maj:t närmast har tänkt sig. Jag vill icke motsätta mig, att en sådan undersökning må ske. men jag undrar, hur långt Riksdagen i sin skrifvelse då menar, att vederbörande undersökare skola gå? Man kan icke drifva en sådan här fråga in absurdum, men det anser jag, att den gör, som vill hafva generella bestämmelser för de enskilda järnvägarna eller kommunikationslederna, äfven om man fått bygga dem hur smalspåriga som helst. Vill man hafva statens medverkan i dessa frågor, får man icke gå så långt i afseende på den minimala spårvidden för järnvägarna och deras utförande, och jag tror, att det blir ganska svårt att på sätt utskottet här föreslagit låta utredningen utsträckas till så små banor, som den ärade motionären tänkt sig. Enligt min mening skulle man då i utredningen kunna inbegripa sådana fall, då en person för att exploatera en torfmosse anlägger ett enkelt rallspår till mossen, ty en sådan anläggning vill motionären låta vara underkastad samma bestämmelser, som för enskilda järnvägar i allmänhet gälla.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på det förhållandet, hvilket äfven den siste ärade talaren betonade, att i olika länder det har uppstått en tendens att bygga små lokala banor. *tertiärbonor*, såsom de kallas. Men man har alltid vid utförandet af

dessas, och så snart man skolat påkalla statens mellankomst, velat slå fast vissa system med afseende på de olika spårvidderna. Är det önskligt, mina herrar, att vi komma tillbaka i det tillstånd, som man vid byggandet af Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga järnväg framkallade, då denna bana byggdes med en spårvidd, som endast med 4 tum skilde sig från den spårvidd, som i regel förekom vid Västergötlands järnvägar? Det är naturligt, att man fastslår visst mått i fråga om de smala spårvidderna, men att dessa mått böra följas efter visst system inom den rayon, där dessa spårvidder användas. Jag tror, att det vore olämpligt, om man skulle utan vidare i frågan släppa loss olika intressen, så att hvarje järnvägsbyggare finge använda den spårvidd, han behagade, allt för så vidt han icke byggde järnvägen på enskild mark och icke begärde expropriation eller sökte statens mellankomst. Jag håller således före, att systematiserandet af spårvidderna ur synpunkten af banornas värde och ur trafiksynpunkt är absolut af behovet påkalladt och icke kan utan vidare öfvergifvas.

Jag vill icke motsätta mig den föreslagna skrifvelsen, som är hållen i så vaga ordalag, att man kan göra med den skrifvelsen nära nog hvad man vill. Men jag har velat få till protokollet antecknad, att jag åtminstone icke för min del kan biträda, att man utan vidare medgifver obegränsad frihet vid byggandet af småbanor, när man vid dessa småbanor kräfrer sådan statens medverkan, som jag tagit mig friheten påpeka.

I frågans nuvarande läge har jag intet yrkande.

Herr Juhlin: När vi för någon tid sedan här i kammaren diskuterade frågan om skärpt kontroll för enskilda järnvägar, som hafva låneunderstöd af staten, framhöll jag i förbigående den synpunkten, huruvida man icke möjligen skulle kunna tänka på att slå in på en i någon mån annorlunda beskaffad järnvägs politik än den, som nu här i landet följes, nämligen att man skulle söka anlägga våra enskilda järnvägar mera med tanke på de särskilda orternas och näringarnas behof än med tanke på att åstadkomma fullt förstklassiga banor med stor hastighet. Det är med anledning häraf som jag vill ansluta mig till den enligt min åsikt goda och riktiga tanke, som förestafvat motionärens framställning, hvilken här föreligger. Jag tror, att om den frågan får utveckla sig i rätt riktning, skall den kunna medföra ett ganska stort uppsving för våra näringar och speciellt för vår skogshushållning. Jag vill nu icke upptaga tiden med att kritisera motionen eller utskottets utlåtande, ehuru väl kanske åtskilligt kunde vara att säga om bägge parternas siffror. Det kan hända, att man behöfde rucka på dem en smula åt ena och andra hållet. Jag vill icke heller föreslå någon ändring i utskottets hemställan,

Ang. utredning i fråga om vissa smärre järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.

(Forts.)

Ang. utredning
i fråga om vissa
smärre järnvägars
betydelse för den
allmänna eko-
nomiska utveck-
lingen m. m.
(Forts.)

ehuruväl man därvidlag kanske hade bort något ändra formuleringen. Utskottet hemställer ju om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t ville anbefalla de myndigheter, som redan fått i uppdrag att utreda frågan om billigare järnvägar, att också utreda frågan om de i motionen afsedda järnvägarna med 0,6 meters spårvidd.

I den skrifvelse, som Kungl. Maj:t i november 1908 aflät till järnvägsstyrelsen, anbefalldes Kungl. Maj:t järnvägssstyrelsen att efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med »plan för utredning af byggnads- och trafikeringkostnader för sekundär- och tertiärbanor med 1,435 och 0,891 meters spårvidd af olika typer, hvarvid böra förutsättas så enkla byggnader och anordningar i öfrigt såväl vid stationerna som å banorna, som förhållandena kunna medgifva med hänsyn till de ändamål, hvarje olika bantyp bör uppfylla, den hastighet, som påräknats, och trafiksäkerhetens fordringar».

Det var sålunda fråga om, att dessa myndigheter skulle inkomma med *planer och kostnadsförslag*. Nu är det ju så, att de banor, som motionären syftar på, äro af helt annan beskaffenhet än de banor, som den näst föregående talaren i sitt anförande berörde. Han höll sig hufvudsakligen till de banor vi redan äga, men såvidt jag förstått motionären rätt, tänker han sig helt andra banor. Han tänker sig sådana, som vi skulle kunna kalla skogsbanor eller dylikt, hvilka kunde bereda de enskilda och och äfven det allmänna ganska stora fördelar. Därför bör enligt min åsikt den utredning, som ifrågasättes, icke stanna vid att blott omfatta planer och kostnadsförslag, ty det är ju alldeles klart, att sådana småbanor, om man får kalla dem så, hvilka det här är fråga om, kunna komma att högst betydligt variera i fråga om kostnaderna, beroende på lokala och andra förhållanden. En person vill t. ex. bygga banan på egen mark. Det har han rättighet till utan att begära Kungl. Maj:ts tillstånd. En annan vill bygga en bana för framforsling af olika slags produkter, såsom skogsprodukter, för egen eller annans räkning. En tredje vill kanske bygga en småbana, afsedd äfven för irreguljär persontrafik eller afsedd för reguljär persontrafik. Man kan tänka sig många slag af småbanor, beroende på de lokala förhållandena. Jag tänker mig dessa småbanor, hvilka motionären åsyftar, mera såsom ett slags landsvägar, å hvilka man billigt och lätt kan frakta fram jämförelsevis stora partier af en ords produkter, framför allt skogsprodukter, till båtнад för både det enskilda och det allmänna. Men ser man saken så, förmenar jag, att utredningen bör omfatta mera, än hvad Kungl. Maj:t anbefallt järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utreda.

Den bör exempelvis omfatta frågan om koncession, huruvida och i hvilka fall koncession bör för dylika småbanor utverkas, och vidare under hvilka villkor koncession bör medgifvas. Det är ju så, att de koncessionsvillkor, som numera föreskrifvas, äro ganska stränga, och detta med rätta, men klart är, att dessa koncessionsvillkor icke kunna erfordras, då det gäller sådana här mindre banor, småbanor, som hufvudsakligen äro afsedda att framforsla landtmannaprodukter och särskildt skogsprodukter. Skulle dessa stränga koncessionsvillkor föreskrifvas, vore det att med detsamma slå ihjäl den tanke, som ligger under den väckta motionen, och som äfven Kungl. Maj:t synes hafva haft, då Kungl. Maj:t anbefallt järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa en utredning om möjligheterna för åstadkommande af billigare banor, lämpligare banor i vårt vidsträckta och glest befolkade, men dock skogrika land.

En annan fråga, som vid utredningen borde tagas i öfvervägande, är den, huruvida icke en ändring i gällande expropriationsförordning kunde behöfva göras, för att icke tillkomsten af dylika skogsbanor eller småbanor skall hindras.

En annan viktig fråga vid utredningen vore, huruvida och i hvad omfattning kontroll skall öfvas vid byggande af dylika banor. Någon kontroll behöfves ju, men jag tror, att om man skulle gå den väg, som här i kammaren för några dagar sedan föreslogs, nämligen att införa en ytterligare skärpt kontroll, skulle man i och med detsamma kväfva denna i och för sig goda tanke redan i sin linda. Det är ju alldeles klart, att våra järnvägsbyggande ingenjörer, framför allt de statsanställda, skola uppställa stora fordringar och stränga bestämmelser vid byggandet af järnvägar. Detta ligger i sakens natur, och därom är ingenting ondt att säga. Men det är också klart, att här af blir en följd, att det blir en sträfvan och — något, som man i vissa fall nu äfven kan spåra — en kapplöpning, där målet är att göra de enskilda järnvägarna så förstklassiga och så lämpade för en stor hastighet som möjligt. Det är också klart, att den enskilde järnvägsingenjören sträfvar efter att gå till väga på samma sätt, kanske för att undvika alltför stort klander af kontrollerande myndigheter, kanske också för att stadga sitt rykte såsom skicklig järnvägsbyggare. Nog behöfves det kontroll, men kontrollen kan bli sådan, att den fördyrar företagen och därigenom omöjliggör för ett järnvägsföretag att komma till stånd, eller, ifall järnvägen kommer till stånd, föranleder, att kostnaderna bli så höga, att järnvägen under sin tillvaro måste laborera med dåliga affärer jämt och ständigt.

Vill man nu befordra tillkomsten af flera kommunikationer i ett så vidsträckt och fattigt land som vårt, får man nog

Ang. utredning i fråga om vissa smärre järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m.

(Forts.)

Ang. utredning
i fråga om vissa
smärre järnvägars
betydelse för den
allmänna eko-
nomiska utveck-
lingen m. m.

(Forts.)

hafva något mindre fordringar. Låt de enskilde bygga sina järnvägar utan alltför sträng eller onödigt skarp kontroll, men då det blir fråga om, att järnvägen skall öppnas för allmän trafik, låt då kontrollmyndigheten framträda och liksom en yrkesinspektör säga ifrån, att den och den åtgärden måste vidtagas före järnvägens öppnande för dylik trafik! Då må samma myndighet också med hänsyn till trafiksäkerheten föreskrifva, hvilken hastighet, som är den högsta, som må användas vid den ifrågavarande järnvägen.

En annan fråga, som också bör utredas, är, huruvida och på hvilka villkor samt med hvilka kostnader dylika mindre banor böra få ansluta sig till andra banor, vare sig statens eller enskilda. Nu är det i regel så, att kostnaderna för en mindre järnvägs anslutning äro så stora, att de i många fall bidraga till, att järnvägen från början kommer på obestånd. Och helt visst skulle härvidlag kunna bli så stora fordringar på en liten järnväg, att dess genomförande redan från början kunde omöjliggöras, just emedan den icke skulle kunna få anslutning till annan järnväg utan alltför stora kostnader.

Jag har velat yttra mig i denna fråga hufvudsakligen för att den icke utan vidare måtte begrävas, ty frågan är för viktig och för stor, för att så skall ske. Jag har endast velat framhålla några synpunkter, som böra tagas i betraktande vid utredningen, och jag håller före, att de, som skola utreda frågan, böra gå till verket just med tanke på att söka få fram bättre kommunikationer för våra vidsträckta skogsorter och andra orter. Jag är viss på, att därvidlag mycket kan göras, och till min glädje vill jag äfven säga, att våra järnvägsintresserade synas hafva börjat att få blicken öppen för, att något göres i denna riktning.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammarén biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Detta beslut skulle, jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Herr *Barthelson* afgaf en motion, nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor, såvidt angår tullsatsen å tallfrö och kottar af *Pinus silvestris*.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning af väckt motion om rätt för sjömän att efter uppsägning afmönstra i svensk hamn;

nr 21, i anledning af väckt motion angående revision af sjölagen;

nr 22, i anledning af väckt motion om förbud mot handel med tobaksvaror å restauranter och kaféer under sådan tid, då tobaksbod skall hållas stängd enligt lagen angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid;

nr 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående söndagshvila inom vissa arbetsområden;

nr 24, i anledning af väckt motion om sådant tillägg till gällande förordning angående utvidgad näringsfrihet, att rätten att utan anmälan eller tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd må afse huru små partier som helst;

nr 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förpliktelse för arbetsgifvare, som antager utlänning i arbete, att ersätta därpå möjligen uppkommande kostnader för fattigvård m. m.; och

nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om ersättning för skada, som orsakas jordägare genom byggnad eller plantering å angränsande fastighet; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående Andra kammarens fattade beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsättande å kronodebetsedlarna af tid och ställe för uppöbdsstämma.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,⁵⁰ e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
